

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1858.

ΤΟΜΟΣ Θ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 199.

ΜΕΛΕΤΑΙ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΗΣ

ΗΠΕΙΡΟΥ.

—*—*—*—

Ἐδημοσιεύθησαν πρό τινων ἐτῶν, καὶ ὁποιοῦνται δημοσιεύονται ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς σχολῆς, διάφορα πονήματα περὶ τῆς ἀρχαίας χωρογραφίας καὶ ἰδιαιτέρας ἱστορίας πολλῶν Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν καὶ νήσων πραγματευόμενα. Ὁφείλομεν μὲν πολλὴν χάριν εἰς τοὺς πεπαιδευμένους Γάλλους τῆς μνησθείσης σχολῆς, οἵτινες περιηγούμενοι τὰς Ἑλληνικὰς χώρας καὶ πολὺ μοχθοῦντες διὰ τὴν ἐπιστήμην, φωτίζουσι καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐνδόξου μὲν, ἀλλὰ πολυπαθοῦς πατρίδος ἡμῶν, λυπούμεθα δὲ ὅτι ὀλίγον ἢ καὶ κατ' οὐδὲν συντελοῦμεν εἰς τοῦτο, ἂν καὶ προσφιλέστατον εἰς ἡμᾶς μέλημα. Ἀλλὰ τὸ Γαλλικὸν ἔθνος εὐανδρεῖ μέγα δὲ καὶ πλοῦσιον ὄν, καὶ τῶν ἀπωτάτων χωρῶν τὴν χωρογραφικὴν ἔρευναν εὐκόλως ἐπεχείρησεν ἡμεῖς δὲ μετὰ πολυχρόνιον δουλείαν μικρὸν μέρος τῆς γῆς ἡμῶν ἀπελευθερώσαντες, μόνον ἀνηγείραμεν πόλεις καὶ χωρία καὶ οἰκήματα ὠκοδομήσαμεν. Ἀλλὰ πρὸς συγγραφὴν τῆς χωρογραφίας καὶ ἱστορίας χώρας τινός, οὐ μόνον πρέπει νὰ μελετήσῃ τις τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων ἱστορούμενα, ἀλλὰ καὶ τὴν χώραν νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ πάντα

τὰ ἐν αὐτῇ μετ' ἐπιστάσιας νὰ ἐρευνήσῃ ἄλλως ἢ συγγραφῇ ἑλλειπῆς ἀποβαίνει. Διὰ τοὺς εἰρημένους λόγους ὁ ἀναγνώστης τὸ δυνατόν παρ' ἡμῶν ἐλπίζεται.

Ἡ ἀπόλειπα πολλῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων κατέστησεν ἔργον δυσχερέστατον τὴν σύνταξιν τῆς κατὰ μέρος ἀρχαίας ἱστορίας διαφόρων λαῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἔτι μᾶλλον τὴν ἐξ ακρίβωσιν τῆς ἀρχαίας χωρογραφίας· διότι αἱ πανταχόθεν καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐπιδρομαὶ βαρβάρων λαῶν μετέβαλον τὰ πλεῖστα τῶν ὀνομάτων, πόλεων, χωρῶν, ὄρεων, ποταμῶν καὶ θέσεων. Εἰς χεῖρωνα δὲ κατηγορίαν πασῶν τῶν ἄλλων χωρῶν εὐρίσκεται ἡ Ἡπειρος. Ἐκ τῶν δέκα καὶ ὄξ βιβλίων τοῦ τὰ Ἡπειρωτικὰ συγγράψαντος Κριτολάου οὐδὲ ἐν τεμάχιον μέχρις ἡμῶν περιήλθεν· ἐκ τῶν ἱστοριῶν Θεοπόμου τοῦ Χίου μόνον μικρὸν χωρίον, ὅπερ τὸν Τόμαρον ἀφορᾷ, ὁ Πλίνιος μᾶς διέσωσεν· ἀπωλέσθησαν δὲ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν βιβλίων τοῦ τε Πολυβίου καὶ Διοδώρου τῶν περὶ τῶν τῆς Ἡπείρου πραγματευομένων· μέρος τι τῶν τοῦ Στράβωνος λείπει· πρὸς δὲ τούτοις ὁ γεωγράφος οὗτος δὲν ἔκρινεν εὐλογον νὰ διαλάβῃ περὶ χωρῶν ἤδη ἐρτημένων· περικοπαὶ δὲ τινες ἐκ τῶν συγγραμμάτων ἄλλων συγγραφέων, μὴ συνάδουσαι πολλάκις μεταξὺ τῶν, γεννῶσι μεγίστην σύγχυσιν, ὅτε μὲν εἰς τὴν ἀληθῆ ἐκτίμησιν τῆς ἀλληλουχίας τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ὅτε δὲ εἰς τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῶν πόλεων καὶ θέσεων καὶ ἐν γένει τῶν διαφόρων μερῶν τῆς χώρας.

Α'.

Ἡ ἐπαρχία τῆς Ἄρτης ἢ νοτιωτέρα τῆς Ἡπεί-

ρου ἐστί. Ἡ πόλις αὕτη, ἧτις πᾶρέχει τὴν ὀνομασίαν εἰς τὴν χώραν ὀλόκληρον, περιέχει οὐκ ὀλίγα λείψανα ἀρχαίας πόλεως. Ἴνα δὲ ἀνακαλύψωσι τὴν ἀρχαίαν ὀνομασίαν τῆς πόλεως ταύτης οἱ περιηγηταί, ἠρεύνησαν τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ὅπως εἰρωσι πῶς ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι ὁ παραρρέων αὐτὴν ποταμός. Ἐξ ἑνὸς δὲ περιωθέντος χωρίου Ἐκαταίου τοῦ Μιλησίου, δηλοῦντος ὅτι ἐκ τοῦ ὄρους Λάκμωνος ρεῖ καὶ ὁ Αἶας ἢ Ἄϊος καὶ ὁ Ἴναχος, ἐξήγγχον ὅτι ὁ ποταμός τῆς Ἄρτης, τὸ Διπόταμον καλούμενον, ῥέον ἐκ τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν μέρους τῶν ὀρέων τῆς σειρᾶς τοῦ Πίνδου, ἐξ οὗ καὶ ὁ Αἶας, ὁ Ἴναχος ἐστί. ὅθεν ἐπόμενον ἦν τὴν Ἄρταν οἱ μὲν νᾶ ἐκλάβωσιν ὡς τὸ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος, ἐνθ' παραρρέει ὁ Ἴναχος, ὁ δὲ Πουκεδίλλης νᾶ ἐκλάβῃ αὐτὴν ὡς τὴν πόλιν τῆς Ἀθιμανίας Ἀργοθέων. Ἀλλὰ τὸ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος πρῶτην πόλιν τῆς Ἀκαρνανίας καλεῖ ὁ Σκύλαξ (1), καὶ ὁ Στράβων τῆς Ἀκαρνανίας πόλιν ὀνομάζει αὐτὴν μετὰ τὴν Ἀμβρακίαν ἀπαντωμένην (2), ὁ δὲ Θουκυδίδης τῶν Ἀμφιλόχων μνημονεύει ὀριζομένων ὑπὸ τοῦ Ἀγελῶου ποταμοῦ (3), τὴν δὲ Ἀργεῖαν, ἐνθ' ἔκειτο ἢ ἐπιθαλασσία πόλις τὸ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος, τίθησι παρὰ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον (4) ταύτην δὲ ὀριζομένην ὑπὸ τῶν Ἀμφιλοχικῶν ὀρέων (5), τοῦτέστι τοῦ Θυάμου (τοῦ Μακρυνόρου) καὶ τῶν Ἰδομενῶν. Ὅθεν ἀριδῆλως συνάγεται ὅτι ἡ Ἀμφιλοχία ἐν ἧ ἔκειτο τὸ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος, ὁ καθ' ἡμᾶς Βάλτος ἐστί, διακρινόμενος ἀπὸ τοῦ Ἐπρομίου τῆς κυρίως Ἀκαρνανίας. Ἴναχον δὲ πρέπει νᾶ θεωρήσωμεν τὸν διὰ τῆς Βλίχας καλούμενης, τοῦτέστι τῆς Ἀργεῖας, ῥέοντα ῥύακα, ὅμοιον τῷ ὄντι τῷ κατὰ τὸ Πελοποννησιακὸν Ἄργος χαραδρῶδει Ἴνάχῳ. Ἀπέχει λέγει ὁ Πολύβιος (6) ἢ Ἀμβρακία στάδια ἑκατὸν ὀγδοήκοντα τοῦ Ἀμφιλοχικοῦ Ἄργους, ὁ δὲ Τίτος Διούσιος (7) μίλια εἴκοσι δύο· καὶ τοσαύτη ἐστὶν ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῆς Ἄρτης μέχρι τῆς Βλίχας. Ἐκ δὲ τῶν τοῦ Στράβωνος (8) ἐξάγεται ὅτι τοῖς εἰσπλέουσιν εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον ἐν δεξιᾷ οἰκοῦσιν Ἑλλήνων Ἀκαρνανίας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τῶν Ἠπειρωτῶν οἱ Κασσωπαῖοι μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ κατὰ Ἀμβρακίαν ὑπέροικεται δὲ ἡ πόλις αὕτη ἀπέχουσα κατὰ τὸν Σκύλακα (9) καὶ Δικαίαρχον (10) ἢ Διονύσιον τὸν Καλλιφώντος ὀγδοήκοντα στάδια τῆς θαλάσσης. Παραρρέει δ' αὐτὴν, λέγει ὁ Στράβων, ὁ ποταμός

Ἄραχθος, ἀρχόμενος ἐκ τῆς Στύμφης καὶ Παρωραίας· τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τοῦ Πίνδου τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐκαταίου καὶ Ἡροδότου Λάκμωνα καλουμένην (1), ὁ Στράβων καλεῖ Τύμφην καὶ Τυμφαίους τοὺς εἰς τὰς ὑπὸ τῆς τοῦ Πίνδου πρὸς τὴν Θεσσαλίαν παρὰ τὸν Πηγεῖον οἰκοῦντας. Ἡ

Ὁ δὲ ποταμός Λαῦρος σήμερον καλούμενος, ὁ διὰ τῆς πεδιάδος τῆς Ἀμβρακίας ῥέων, ὁ Χάραδρος τῶν ἀρχαίων ἐστίν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν τοῦ Πολυβίου. Διηγείται ὁ ἱστοριογράφος οὗτος, ὅτι ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς Φίλιππος ὁ Δεύτερος, διελθὼν διὰ τῆς Ἠπείρου, ἀφίκετο εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀμβρακιωτῶν, καὶ ἐκπορθήσας τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον ὡχυρωμένον ἐν λίμναις κείμενον, μίαν ἀπὸ τῆς χώρας στενὴν καὶ χωτὴν πρόσσον ἐχον, προῆγε παρὰ Χάραδρον, σπεύδων διαβῆναι τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, ὅς στενωτάτος ἐστὶ κατὰ τὸ τῶν Ἀκαρνανίων ἱερὸν καλούμενον Ἀκτιον (2). Χάραδρος δὲ καὶ πόλις Χάραδρα ὑπῆρχον καὶ εἰς ἄλλα τῆς Ἑλλάδος μέρη, καὶ ἐν Φωκίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ (3).

Ὁ δὲ Τίτος Διούσιος διηγείται ὅτι ἡ Ἀμβρακία ἔκειτο μετὰ τὸν ποταμὸν Περᾶνθη καλούμενον (Πετροβούνη σήμερον) καὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου ἢ Ἀρέθωνος, πλωίμου καταστάντος πρὸς τὰς χρεῖας τῆς πολιορκίας· ἐνευε δὲ ἡ πόλις πρὸς δυσμᾶς, τῆς Ἀκροπόλεως εἰς τὰ ὕψη τοῦ λόφου πρὸς ἀνατολὰς ὑψουμένης (4). Ὅταν τις ἀναγνώσῃ τὸ χωρίον τοῦτο καὶ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἄρταν, δὲν θέλει ἀμφισβᾶλλει ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ Ἀμβρακία, καὶ πολλὰ πιθανὸν εἰρίσει ὅτι τὸ μὲν φρούριον τὸ Πυρρῆιον ἐστὶ· ἐν δὲ τῇ μητροπόλει ἔκειτο τὸ Ἀσκληπιεῖον, ὃν ὁ Πολύβιος καὶ Διούσιος μνεῖν ποιῶνται, ἢ δὲ φανερωμένη ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς ὁ ὑπὸ τοῦ Δικαίαρχου μνημονοῦμενος ἐστίν.

Ἡ Ἀμβρακία ὑπῆρξεν ἢ λαμπροτέρα πόλις τῆς Ἠπείρου καὶ ὡς ἀποικία τῶν Κορινθίων, καὶ ὡς ὑπὸ τοῦ Πύρρου πρωτεύουσα τῆς Ἠπείρου καταστάσα· ἐκοσμεῖτο ὑπὸ περιφανῶν οἰκοδομῶν, ὑπὸ παλλῶν ἀνδριάντων, ἀγκυμάτων καὶ γραφῶν (5), ἀλλὰ μόλις σήμερον ἀποκαλύπτονται ἴχνη τινε ἀρχαίων οἰκοδομῶν, μὴ δυνάμενα ποσῶς νᾶ εὐκολῶναι καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῆς θέσεως αὐτῆς.

Ὅρισθεῖσης τῆς θέσεως τῆς Ἀμβρακίας εὐκολώτερον δύναται τις νᾶ κατευθύνῃ τὰ διαβήματα του εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Ἠπείρου χώρας.

Οὐδεμίαν ὑπάρχει ἀμφισβολία ὅτι τὸ ὄνομα Ἠπειρος ἐμερικεύθη εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος χώραν κατὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ βασιλεῖς τῶν Μολοσσῶν καὶ ἰδίως Ἀλέξανδρος ὁ Νισοπτολέμου, ὁ ἐν Ἰταλίᾳ φονευθεὶς, κατέστη κύριος πάσης τῆς χώρας ταύτης καὶ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου ὑπὸ τοῦ

(1) Σκύλαξ. συλλογὴ τῶν ἐν ἐπιτομῇ τοῖς πάλαι γεωγραφικῶν βίντων.

(2) Στράβων τόμ. 2 σελ. 121 (ἐκδ. στερεῖται.).

(3) Θουκυδ. βιβλ. 2, κεφ. 102.

(4) ὁ αὐτός, βιβλ. 3, κεφ. 185.

(5) ὁ αὐτός, βιβλ. 3, κεφ. 106.

(6) Πολυβ. βιβλ. XXII κεφ. XIII.

(7) Τίτι Λινίῳ XXXVIII C. X.

(8) Στράβων τόμ. 2, σελ. 120.

(9) Σκύλαξ. συλλογ. Γεωγραφ. κελ. τόμ. Α' σελ. 30.

(10) Δικαίαρχ. σφ. 28.

(1) Στράβων σελ. 124.

(2) Πολυβ. βιβλ. IV κεφ. LXI καὶ XLIII.

(3) Πυρρῶν. Β. X. κεφ. 33 Β. IV 33.

(4) Τίτι Λινίῳ XXXVIII, C. III.

(5) Πολυβ. β. XXII κεφ. XIII.

Λιουίου καλεῖται (1)· πρότερον δὲ ἐκάστη ἐπαρχία ἦν γνωστὴ ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτῆς ὄνομα ἄνευ τῆς ἀνάγκης γενικῆς τινος ὀνομασίας τῆς ἐπαρχίας ὀλοκλήρου. Ὁ Θουκυδίδης λαλῶν περὶ Θεσπρωτίας καὶ Κεστρίνης μεταχειρίζεται τὸ ὄνομα ἤπειρος ὑπὸ τὴν γενικὴν αὐτοῦ σημασίαν· πιθανολογεῖται δὲ ὅτι πᾶσα ἡ ἤπειρος Θεσπρωτία πρότερον ἐκαλεῖτο, καὶ ἀκολούθως, ἀπ' οὗ ἐμερικεύθη τὸ ὄνομα Θεσπρωτία, περιωρίσθη εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ὀριζομένην (2). Ὁ Ἡρόδοτος τὴν ἐπαρχίαν ἐν ἧ ἔκειτο ἡ Δωδώνη Θεσπρωτίδα καλεῖ (3)· ἀλλ' ἡ Δωδώνη ἔκειτο πῶρρω τῆς θαλάσσης εἰς τοὺς ἀνωτόπους, ὡς λέγει ὁ Παλούβιος, ἐν τῇ Μαλοσσίᾳ, ὡς κατωτέρω ῥηθήσεται. Ὡσαύτως ὁ Ἡρόδοτος (4) τοὺς κατοίκους τῆς Κασσωπίας, καθὼς καὶ ὁ Στράβων αὐτὸς, Θεσπρωτοὺς ὀνομάζει, διότι ἀναφέρει τοὺς Θεσπρωτοὺς τοῖς Ἀμβρακιώταις ὀνομαζόμενοι, τοὺς ἐξ ἐσχατέων χωρῶν στρατευομένους μετ' αὐτῶν ὁ δὲ Αἰσχύλος τὸν μὲν Δωδωναῖον Δία Θεσπρωτικὸν καλεῖ, τὴν δὲ Δωδώνην Μαλοττικὴν (5). Ἀλλὰ ἡ τοῦ Πausανίου μαρτυρία αἰρεῖ πᾶσαν περὶ τούτου ἀμφισβόλιαν, διότι τὴν ἤπειρον ἅπασαν Θεσπρωτίδα καλεῖ (6), Θεσπρωτίδας δὲ τὰς πόλεις Ἀμβρακίαν, Δωδώνην, Ἄορνον, Θρόνιον (7), καὶ τὸν ποταμὸν αὐτὸν Ἄωον διὰ τῆς Θεσπρωτίδος ῥέοντα ἀναφέρει. Διὰ τὸν εἰρημένον λόγον, καὶ διότι ὁ Στράβων ἀναφέρει ὅτι οἱ τραγικοὶ καὶ ὁ Πίνδαρος Θεσπρωτίδα τὴν Δωδώνην εἰρήκασιν (8), τὴν θέσιν τοῦ Μαντείου ἐν τῇ Θεσπρωτίᾳ τῆς Θεσπρωτίδος ἤπειρου τινὲς ἀνεζήτησαν.

Ἔνεκα δὲ τῆς συγχύσεως περὶ τὴν ὀνομασίαν τῆς χώρας ταύτης συμπεριελήφθησαν ἐν αὐτῇ ἔθνη τε καὶ ἐπαρχίαι ἐκτὸς τῶν φυσικῶν ὀρίων αὐτῆς κείμεναι. Ὅθεν εὐλόγως ὁ ἡμέτερος κύριος Σαμιτέλος ἐν τοῖς Ἠπειρωτικοῖς αὐτοῦ ἀφήρσατο τοὺς Αἰθίους καὶ Τυμφαίους τοὺς κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ Πίνδαου καὶ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Πηνειοῦ αἰκοῦντας, ὡς αὐτὸς καὶ τοὺς εἰς τὴν δεξιὰν ἔχθην τοῦ Ἀχελαιοῦ καθήκοντας Ἀθαμᾶνας ὁμοίως πρέπει ν' ἀφαιρέσωμεν ἐκ τῆς Θεσπρωτίδος ἤπειρου τοὺς εἰς τὴν δεξιὰν ἔχθην τοῦ Ἄωου πρὸς τὸ ἀρκτικὸν μέρος Βυλλίωνας καὶ Ταυλαντίους ὡς ἔθνη Ἰλλυρικά (9)· τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἄωου πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν μετὰ Διανυσίου τοῦ περιηγητοῦ ὡς τὰ πέρατα τῆς Ἑλλάδος, ἐνθα δηλ. εἰρεῖδαται Ἑλλάδος ἀρχή (10). Στηριζόμενοι δὲ εἰς τὸν Θουκυδίδην καὶ ἐν μέρει εἰς τὸν Στράβωνα δυνάμεθα

νὰ παραδεχθῶμεν, χωρὶς νὰ ἐνδοιασώμεν, ὅτι ἐπαρχίαι, ἦτοι ἔθνη τῆς Ἠπειροῦ κυρίως, ἦσαν οἱ Χάσνες, οἱ Θεσπρωτοί, οἱ Κασσωπαῖοι, οἱ Ἀμβρακιῶται οἱ Ἀσιντᾶνες οἱ Παρχυαῖοι, οἱ Ὀρέσται καὶ οἱ Μολοσσοί.

Συνδυάζοντες δὲ καὶ τὰ ὑπ' ἄλλων συγγραφέων ἀναφερόμενα, δυνάμεθα νὰ περιγράψωμεν τὰς παραλλίους ἐπαρχίας ὡς ἀκολούθως. Καὶ ἡ μὲν Χασνία, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἄωου διέκει μὲχρι Θυάμιδος ποταμοῦ. Ὁ μέγας οὗτος νομὸς ὑποδιηρεῖτο ἄ — εἰς τὴν χώραν τῶν Ὀρικήων, ἐνθα πρώτη πόλις ὑπῆρχε τῆς Ἠπειροῦ ὁ Ὀρικός, κείμενος παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἄωου, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν τοῦ Ἡροδοτοῦ (1), ἐνθα κεῖται ἡ καθ' ἡμᾶς Ἀυλίων ἡ Πλησίον που· ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ὑπῆρχε καὶ ὁ λιμὴν Πάνορμος, τὸ Ἄορνον καὶ Ὀγγεσμος· β' — εἰς τὴν Ἀβαρτίαν ἢ Ἀμαρτίαν, ἐνθα ἔκειτο τὸ Θρόνιον, ὑπὸ τὰ Κεραύνια ὄρη, κατὰ τὸν Πανσάνιον (2), ὡσαύτως αἱ Παλαῖσαι καὶ ἡ Χίμαιρα, πόλεις ὑπὸ τοῦ Πλινίου μνημονευόμεναι, τούτέστιν καὶ καθ' ἡμᾶς Παλιάσα καὶ Χιμάρα καὶ γ' — εἰς τὴν Κεστρίνην λήγουσαν εἰς τὸν Θυάμιν ποταμὸν (3), ἐν ἧ ἔκειτο ἡ Φοινίκη παρὰ τὸν ποταμὸν τὸν ἐκβάλλοντα εἰς τὸν πελώρη λιμένα τοῦ Βουθρωτοῦ· ἠτις καὶ τὴν σήμερον Φοινίκη καλεῖται, καὶ οὐκ ὀλίγα ἐρείπια σώζοντι· ὡσαύτως καὶ τὸ Ποσειδῖον, ἦτοι οἱ καθ' ἡμᾶς Ἅγιοι Σκράντα (4). Τὰ δὲ ἡμίσειαν ὄραν μακρὰν τῆς Κομισπόλεως ἐρείπια, ὡς τὰ τῆς Φανότης ὑπὸ τοῦ Πουκεβίλλου θεωρούμενα, ἴσως τοῦ Ἐλικράνου εἰσὶ, τὰ δὲ τῆς Παλαιοθενετίας σήμερον καλουμένης, ἀπέχοντα δέκα μίλλια τῆς θαλάσσης, πιθανώτατον ὅτι τὰ τῆς Γιτάνης εἰσὶν, ὡς ἐκ τῶν τοῦ Λιουίου ἐξάγεται (5).

Ἀπὸ δὲ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Θυάμιδος ἀρχεται ἡ ἐπαρχία ἡ ἰδίως Θεσπρωτία καλουμένη, ὑποδιαιρουμένη εἰς τὴν Ἐλαιάτιδα (6), κληθεῖσαν οὕτως ὡς ἐλαιοφόρον (7).

Διὰ τῆς χώρας ταύτης, ἐνδόξου ἔνεκα τῶν μυθολογουμένων περιπετειῶν τοῦ Θησέως καὶ τῶν λοιπῶν μυθευμάτων, ἔρρεον ὁ Κωκυτός καὶ ὁ Ἀχέρων, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν Ἀχερουσίαν λίμνην, καὶ ἐκβάλλει ἀκολούθως εἰς τὸν Γλυκὴν λιμένα· ὑπερέκειτο δὲ αὐτοῦ ἡ πόλις Ἐφυρα, Κίχυρος ἀκολούθως κληθεῖσα· ἐσώζοντο δὲ ἐρείπια καὶ κίονες κατὰ γῆς ἐρριμμένοι παρὰ τὸν Ἀχέροντα εἰς θέσιν καλουμένην Γλυκὴ, ἐνθα ὁ Ἄλφ Πασσᾶς ἔκτισε μικρὸν φρούριον, ὅταν ἐπολέμησε κατὰ τῶν Σουλιωτῶν, καὶ ἴσως ἐνταῦθα ἔκειτο ἡ Ἐφυρα. Πλησίον τῆς πόλεως ταύτης ἔκειτο καὶ τὸ Βουχαιτίον ἢ τὰ Βούχαιτα· ἐν δὲ τῇ μεσα-

(1) Titii Livii L. VIII, C. XXIV.

(2) Θουκυδ. β. I, κεφ. 46.

(3) Ἡροδοτ. β. II κεφ. 56.

(4) Ὁ αὐτός, β. VIII κεφ. 47.

(5) Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. στίχ. 829.

(6) Πausan. β. IV κεφ. 14, 35.

(7) Ὁ αὐτός, β. VI κεφ. 23. β. IX.

(8) Στράβ. τομ. 2 σελ. 126 ἐκδ. στερεότυπ.

(9) Στράβ. τομ. 2 σελ. 24.

(10) Διονύσιος Περ. ηγ. στίχ. 399.

(1) Ἡροδοτ. β. IX κ. 93.

(2) Πausan. β. VI κ. 23.

(3) Θουκυδ. β. I κεφ. 46.

(4) Πουκεβίλ (Chap XXVI, Voyage en Grèce.

(5) Titii Livii L. XLII, C. XXXVIII.

(6) Θουκυδ. αὐτόθι.

(7) Καὶ τὴν σήμερον τὸ ἔλαιον τῆς Ὀσδίνης, χωρίου τῆς Ἐλαιάτιδος, φημίζεται ἐν Ἠπειρῷ.

γείω τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἔκειντο καὶ ἄλλαι πόλεις οἷαι ἡ Ἐλάτεια, ἡ Πανδοσία (πιθανῶς τὸ ἐρημόκαστρον) οἱ Ἐλενοὶ (Βέλιανοὶ καθ' ἡμᾶς καλούμενοι) ἡ δὲ Τορὶνη ἡ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου μνημονευομένη ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀντωνίου, ἐξέπεσαν ἴσως εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ῥινιάσαν, ἐνθα φυσικῶς περατοῦται ἡ ἐπαρχία αὕτη, τούτέστιν ἡ Κλαιάτις. Μετ' αὐτὴν ἔρχεται ἡ Κασσωπία, καθήκουσα μέχρι τοῦ στομίου τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἐν ᾗ παρὰ τὸ χωρίον Καμαρίνα δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ οὐκ ὀλίγα ἐρείπια ἀνήκοντα εἰς τὴν πόλιν Κασσιώπην ὑπὸ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου μνημονευομένην (1), ἐνθα ὁ βασιλεὺς τῶν Μολοσσῶν Ἀλκίτας ὁ β', καταπολεμηθεὶς ὑπὸ Λυκίσκου τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Κασσάνδρου, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Εὐρυμενάς· αἱ Εὐρυμεναὶ δὲ ἔκειντο ἴσως πλησίον τοῦ χωρίου Ῥουμυκόν, ὡς ὑποφαίνεται καὶ ἐκ τῆς συγγενείας τοῦ ὀνόματος, ἐνθα καὶ ἐρείπια σώζονται.

Δειρὰς ὀρέων ἐκ τοῦ Πίνδου ἀρχομένη καὶ μέχρι τῶν Κεραυνίων διατεινούσα, ὀρίζει τὰς εἰρημένους παραλίους ἐπαρχίας πρὸς τὴν μεσόγειον. Τὰ ὄρη ταῦτα ἦταν γνωστὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπὸ τὸ ὄνομα Πτελεδὸν ὄρος, ὑψοῦμενον ὑπὲρ τὴν Ἀμβρακίαν καὶ ἐκτεινόμενον μέχρι τῆς Κερκυραίας, καὶ ἐπομένως συννεύμενον τοῖς Κεραυνίοις ὄρεσιν, ὡς ἐκ τῶν τοῦ Στράβωνος ἐξάγεται (2). Εἰς τὴν ὑπεράνω τῆς Ἀμβρακίας σειρὰν τῶν ὀρέων τούτων, ὑπὸ τοῦ Πουκεδύλλου Ὀλυκινίων καλουμένων, ἀνοίγονται δύο φάργγες, καὶ διὰ μὲν τῆς πρώτης ῥεεὶ ὁ Ἀραχθὸς, ἡ δὲ δευτέρᾳ τὰ στενὰ τῶν πέντε πηγαδίων κελούμενον ἀποτελεῖ. Τὸ στενὸν ταῦτο ὑπῆρχε τὸ ὄριον μεταξὺ Ἀμβρακίας καὶ Μολοσσίας. Μετὰ τὴν Ἀμβρακίαν, λέγουσιν ὁ Σκύλαξ (3) καὶ Σκύμνος ὁ Χίος (τίτλ. 452), ἡ Μολοσσία ἐστὶ. Αἰὰ τοῦ στενοῦ τούτου εἰσέβαλλον αἴφνης εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀμβρακικῶν οἱ Μολοττοὶ, ὅταν ἐχθρικῶς διέκειντο πρὸς αὐτούς. Οἱ Ἀμβρακικῶται κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἀνεθάρκην, λέγει ὁ Πυσανίας (1), ὄνον χαλκοῦν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα, διότι χάρις εἰς τὰς φωνὰς ὄνου ἐρωράθησαν οἱ Μολοττοὶ ἐνεδρεύοντες, καὶ οὕτως ἐνίκησαν νυκτομαχίᾳ αὐτούς οἱ Ἀμβρακικῶται.

Ἡ σειρὰ τῶν ὀρέων τούτων πρὸς νότον, ἡ δὲ Πίνδος πρὸς ἀνατολὰς εἰσὶν ἐν μέρει φυσικὰ βεβαίως ὄρια τῆς Μολοσσίας, χώρας τραχείας, ὡς λέγει ὁ Στράβων, διατεταμένης ὑπὸ διαφόρων ὀρέων, τοῦ τε Πηλυάνου δηλ. καὶ Τομάρου καὶ ἄλλων, ὧν τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα δὲν περιήλθον εἰς ἡμᾶς. Ὅθεν πρέπει ἵνα ἐννοήσωμεν ὅτι ἡ Μολοσσία συνεκροτεῖτο, ὡς εἰπεῖν, ὑπὸ διαφόρων κοιλάδων, αἵτινες ἀποτελοῦσι διαφόρους περιοχὰς ἢ τμήματα τῆς ἐπαρχίας ταύτης.

Ὅταν ἀπὸ τῆς παραλίας τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου διευθυνθῶμεν πρὸς τὴν μεσόγειον καὶ διέλθωμεν διὰ τῶν πέντε πηγαδίων, φθάνομεν ἐν διαστήματι δύο ἡμερῶν, πεζῇ βαδίζοντες, εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Ἰωαννίνων. Ὅδὲ Αἰνεῖας καὶ οἱ ἀχμαιοτάτοι συν αὐτῷ τοῦ στρατοῦ, λέγει Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασεύς (1) ἀπὸ τῆς παραλίας τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου ἡμερῶν δυοῖν διανύσαντες ὄδον, εἰς Δωδώνην ἀφίκοντο, ὁ δὲ Ἀγχίστης ἔχων τὰς ναῦς εἰς Βουθρωτὸν κατάγεται, ἐνθα ἐμελλε νὰ περιμείνῃ αὐτόν. Ὁ Αἰνεῖας ὤφειλε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν μεσόγειον τῆς Ἠπείρου, ὅπως ἀφίχθῃ εἰς Δωδώνην, διότι ἡ Δωδώνη ἔκειτο εἰς τοὺς ἀνω τόπους τῆς Ἠπείρου, πόρρω δὲ τῆς θαλάσσης, ὡς λέγει ὁ Πολύβιος (2). Ἐὰν οὖν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ κατὰ τὴν κοιλάδα τῶν Ἰωαννίνων καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μνημονευόμενα, θέλομεν πεισθῆ ὀριστικῶς ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ Ἐλοπία ἢ τῆς Μολοσσίας περιοχὴ, ἐν ᾗ ἔκειτο τὸ ἱερόν τοῦ Διὸς. Ὅτε Στράβων καὶ ὁ Σουίδας μᾶς διέσωσαν στίχους τινὰς ἀπολεσθέντος ποιήματος τοῦ Ἠσιόδου, ἐξ ὧν δῆλον γίνεται ὅτι ἡ Ἐλοπία ἦν χώρα εὐλείμων, εἰς δὲ τὰς ἐσχατίας αὐτῆς ἔκειτο ἡ Δωδώνη. Ἡ κοιλάς τῶν Ἰωαννίνων κοσμεῖται ὑπὸ ποικιλανθῶν λειμώνων, ἐν δὲ τῇ μονῇ τῆς Γαστρίτσας εἰς τὰ ἐσχατὰ αὐτῆς οὐκ ὀλίγα ἀρχαῖα ἐρείπια σώζονται. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ἐκ τοῦ Θεοπόμπου τοῦ Χίου ὅτι ἐκ τῶν ῥιζῶν τοῦ Τομάρου ἔρρεον ἑκατὸν πηγάϊ· καὶ ἐκ τῶν ῥιζῶν τῷ ὄντι τοῦ σημαντικωτέρου ὄρους τῆς κοιλάδος ταύτης τοῦ καθ' ἡμᾶς Μετζικελίου καλουμένου, ἐξερρύνονται ἄφθονα ὕδατα, τὴν λίμνην ἀποτελοῦντα. Τὸ Δωδωναῖον μαντεῖον δὲν ἔκειτο ἐντὸς τῆς Δωδώνης, ἀλλ' εἰς τὰ πέριξ αὐτῆς (3)· ἔκειτο δὲ ὑπὸ τὸν Τόμαρον καὶ περιεκυκλοῦτο ὑπὸ ἐλῶν, ὡς λέγει ὁ παρὰ Στράβωνι Ἀπολλόδωρος (4). Ἡ ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Τομάρου ἀποτελουμένη λίμνη πλατεῖα καὶ βαθεῖα πρὸς μεσημβρίαν, πιθανῶς ἐστὶν ἡ Πάμβωτις, περὶ ἧς μνησθὲν ποιεῖται ὁ Εὐστάθιος (5)· ἀπήντησαν δὲ αὐτὴν Πύρρος ἢ Νεοπτόλεμος ὁ Ἀχιλλέως εἰσελθὼν εἰς Ἠπειρον ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐνταῦθα ἐγκατασταθείσης ἀποικίας. Ἀπὸ τῆς νήσου καὶ τοῦ προορίου τῶν Ἰωαννίνων ἡ λίμνη στενωτέρᾳ καὶ ἀβαθῆς γίνεται· πλάκας δὲ καὶ ἐρείπια οἰκοδομῆς εἰς τὸν πυθμένα ταύτης εἰς δύο καὶ ἐπέκεινα ὀργυίων βάθος, μαρτυροῦσιν ὅτι ἄλλοτε ἔλος ἦν καὶ αὐτὴ λίμνη, ὡς καὶ ἄλλοτε ἀναφέραμεν· ἀπεκατέστη δὲ λίμνη, εἴτε διότι ἀπεφράχθησαν αἱ καταβόθραι, ὡς ὁ Λήμιος ἀποφαίνεται, εἴτε διότι ἀνυψώθησαν αἱ παρακείμεναι γαίαι (6) ἕνεκεν προσχώσεων. Τὸ

(1) Διονυσ. Ἀλικ. Ἑσθαιϊκὴ ἀρχαιολογία τομ. 1. σελ. 74. ἔκδοσις, Δελφίας σταρτέτυπ.

(2) Πολύβ. β. IV. κεφ. LXVII.

(3) Πολύβ. αὐτίθι.

(4) Στράβ. τόμ. 2. σελίς 175.

(5) Εὐσταθ. παρ. Ὅμηρ. Ὀδυσ. X-III στίχ. 188.

(6) Αἰ κατὰ τὴν καλούμενην Μάτζικα καὶ τὸν Ἅγιον Νικόλαον τῶν Κοπάνων γαίαι εἰσὶ προῦν προσχώσεων· διὰ τὸν λόγον τοῦ-

(1) Διοδώρ. Σικελ. β. 19'. 88.

(2) Στράβ. Fragmenta palatina Vaticana 2 274 ed. Firmin Didot.

(3) Σκύλαξ. περίπλους. Συλλογὴ τῶν ἐπιτομῶν, κτλ.

(4) Πυσαν. β. Α κερ. 17.

φρουρίον τῶν Ἰωαννίνων (τὰ Ἰωάννινα δηλ. διότι κῶπη ἦν ἡ πόλις πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ κτήσεως καὶ πολλά ἔτη μετὰ ταῦτα) προέχει εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς λίμνης, ἀποτελοῦν χερσόνησον τετράγωνον, ἣτις διὰ διώρυγος εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν γενομένης, ὀλοτελῶς ἀπενησώθη· ἐπὶ δὲ τοῦ ὑψομένου βράχου τῆς Β. Α. γωνίας τοῦ φρουρίου τούτου κεῖται τὸ τσακίον τοῦ Πασᾶ Καλοῦ ἐπικαλούμενον, ὅπερ πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Τούρκων ἐν τῷ φρουρίῳ, συμβάσει· ἐν ἔτι 1613, ἐκκλησία ἦν ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὑπάρχουσι δέκα πέντε κίονες λίθου πρᾶκτου ἀρχαίου, οὐδὲ ὑπάρχει τοιοῦτος λίθος ἐν Ἡπείρῳ, ὃ δὲ τῆς χώρας λευκὸς ἐστὶ ὑπερύψαις γραμμᾶς διαπεποικιλμένος. Δέον ἄρα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ κίονες οὗτοι μετεκομίσθησαν ἐξ ἄλλης χώρας. Νομίζομεν δὲ ὅτι οἱ κτίσαντες τὴν ἐκκλησίαν Χριστιανοὶ δὲν ἦσαν εἰς κατάστασιν τοιοῦτον ναὸν νὰ ἐγεῖρωσιν· ὃ δὲ Ἀσλὰν Πασᾶς ὅστις ἀνωκοδόμησε τσακίον ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἠδύνατο νὰ μετακομίσῃ ἐκ τῆς Νεαπόλεως οὐχὶ μόνον δέκα πέντε, ἀλλὰ δέκα ὀκτώ ὅσοι δηλ. ἦσαν ἀναγκαῖαι, χωρὶς ν' ἀναπληρωθῶσιν οἱ λοιποὶ τρεῖς δι' εὐτελοῦς ἐγχωρίου λίθου, ὡς εὐφυῶς παρρησιᾶς ὁ Κύριος Ἀραῶντινὸς ἐν τῇ τῆς Ἡπείρου χρονογραφίᾳ, ἀποκρούων οὕτως καὶ ἀνυποστήρικτα ἀποδεικνύων τὰ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Τούρκων ἀναφερόμενα περὶ τῶν κίωνων τούτων, ὡς δῆθεν ἐκ τῆς Νεαπόλεως μετακομισθέντων.

Τὰ δίδόμενα ταῦτα νομίζω ὅτι συννεύουσιν ἀρκούντως, ἵνα ὑποστηρίξωσιν ὅτι τὸ Δωδωναῖον μαντεῖον ἐκεῖτο ἐνθα μετὰ πολλοὺς αἰῶνας, ἀφ' οὗ τοῦτο ἐξέλιπεν, ἐκτίσθη ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων.

Ἐὰν δὲ ἐκ τῆς κοιλάδος ταύτης ὀδεύσωμεν πρὸς ἄνω καὶ ὑπερῶμεν παρὰ κρημνὰ τι τοῦ Τομάρου, Ἀρίσκον καλούμενον (1), εἰσερχόμεθα εἰς ἄλλην κοιλάδα ἀποτερματιζομένην πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ ὄρους τῆς σειρᾶς τοῦ Πίνδου, Πολιάνα καθ' ἡμᾶς καλουμένου, τούτῃ τῆς ἀρχαίου Πολυάνου. Ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ ῥέει ὁ Ἄραχθος, τούτῃ τὸ Διποταμόν, οὕτω καλούμενον διότι ἀποτελεῖται ἐκ δύο ποταμῶν, τοῦ μὲν κατὰ ῥέοντος ἐκ τοῦ Ματζόδου, τοῦ δὲ ἐξ ἄλλης θέσεως πρὸς ἄρκτον κειμένης πηγάζοντος, καὶ ἐν μέρει διερχομένου διὰ τοῦ Ζαγυρίου (2). Ἐκ τῆς κοιλάδος ταύτης ὁ Ἄραχθος εἰσέρχεται εἰς τὴν φάραγγα, περὶ ἧς ἐμπροσθεν ἐρρήθη. Ἐκ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, ὅθεν ῥέει ὁ ποταμὸς, ἄρχονται τὰ καθ' ἡμᾶς Τζουμέρικα, χώρα πλήρης ὑψηλῶν ὄρεων καὶ διατείνουσα ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα

μέχρι τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἄραχθου· ἐκ πολλῶν δ' ἐξάγεται ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ τῶν ἀρχαίων Ἀθαμανία, μετ' αὐτὴν δὲ πρὸς νότον ἡ Ἀπεραντία, τούτῃ τὸ καθ' ἡμᾶς Ῥαδοβίτζι· καὶ οὕτως ἐξηγεῖται πῶς ὁ Λιούιος ὅστις τὸν Πολύβιον ἀντέγραψε, λέγει ὅτι ὁ Ἀρέθων, ἦτοι ὁ Ἄραχθος ἔχει τὰς πηγὰς αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀθαμανίᾳ (1). Ὁ δὲ Στράβων λέγει ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος ῥέει ἐκ τῆς Τύμφης καὶ Παρωραίας (2)· ἡ δὲ Τύμφη, ἐὰν μὴ ἦ νεωτέρα τις ὀνομασία τοῦ Λάκμωνος, δέον νὰ παραδεχθῶμεν ἐκ τῶν τοῦ Στράβωνος αὐτοῦ εἰρημένων, ὅτι ὄρος ἐστὶν ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ Πίνδου τῆς πρὸς τὴν Θεσσαλίαν, διότι οἱ Τυμφαῖοι ἐκείντο παρὰ τοῦς Αἰθίικας καὶ τὰς πηγὰς τοῦ Πηνειοῦ. Ἐρῆσε δὲ ὁ Ἄραχθος διὰ τῆς Παρωραίας, ἦτοι διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Διποταμοῦ, καὶ ἐπομένως δέον νὰ θεωρήσωμεν ὅτι ἡ κοιλάς αὕτη ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι Παρωραία.

Προβλίνοντας δ' ἐκ τῆς Παρωραίας πρὸς ἄρκτον, εἰσερχόμεθα εἰς τὸ Ζαγυρίον. Ἡ διὰ τὴν γεωλογικὴν τῆς σύστασιν περίεργος αὕτη κοιλάς κεῖται μεταξὺ τοῦ Τομάρου καὶ τοῦ Λυγκῶνος, βορείου παρρητήματος τοῦ Πίνδου, οὕτω καλουμένου τὸ πάλαι ὡς πιθανολογεῖται ἐκ τινος χωρίου τοῦ Λιούιου, ὡς κατωτέρω ῥηθήσεται. Ἐναῖον ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ οἱ μενεπτόλεμοι Παρρηκίβοι· ὁ Πίνδος πρὸς ἐσπέραν Παρρηκίβους εἶχεν ἀνθρώπους μετανάστας, λέγει ὁ Στράβων· ἐπὶ δὲ αὐτῇ τῇ Πίνδῳ ὄκρον Τάλαρες Μολοττικὸν φύλον τῶν περὶ τῶν Τόμαρον ἀπόσπασμα (3)· πρὸς ἐσπέραν τοῦ Τομάρου ἦσαν οἱ Ἑλλοὶ καὶ ἀναγκαῖως πρὸς ἀνατολὰς οἱ Τάλαρες· ὅθεν πιθανολογεῖται ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ κατῴκουν οἱ Τάλαρες τὸ Μολοττικὸν φύλον, καὶ ἡ χώρα ἐκαλεῖτο Ταλαρία. Ὅπως καὶ ἂν ἦ, ἡ εἰκοτολογία αὕτη οὐδαμῶς καθίστησιν ἀπαράδεκτον τὴν ἰδέαν ὅτι καὶ Παρρηκίβοι ἐν Ἡπείρῳ ἀπεκαταστάθησαν πάλαι ποτέ· διότι ἐκ πολλῶν ἐξάγεται ὅτι μεταξὺ Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας συχναὶ παλιφόρται τῶν λαῶν συνέβαινον. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ὅτι τὴν πέραν τῶν Θερακοφυλῶν Αἰολίδα Θεσσαλοὶ ἐλθόντες ἐκ Θεσπρωτῶν κατῴκησαν (4). Καὶ αὗται εἰσὶν αἱ Μολοσσικαὶ κοιλάδες αἱ ὑπὸ τῶν Δωδωναίων ὄρεων ὀριζόμεναι τοῦ τε Τομάρου καὶ Πολυάνου, ὀρέων, ὧν μνησὶν ποιεῖται ὁ Στράβων.

Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ Μολοσσία καθῆκε μέχρι τῆς νοτιοῦς πλευρᾶς τοῦ ὄρους Ἀερόπου, ἢ Ἀσνάου (5), καὶ πιθανολογεῖται ὅτι ἡ παρὰ τὴν νοτιὰν πλευρὰν τοῦ ὄρους κειμένη χώρα ἐκαλεῖτο Τριφυλία. Ἀφ' οὗ ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Τίτος Κοϊντὸς εἰς τὰ

τὸν ὀνόμασι τὰ πεδία ταῦτα χερμαρῶστα ἐν τῇ φιλολογικῇ συνεκλήρῳ.

(1) Ὁ Λιούιος ἀναφέρει, ὅτι Τίτος ὁ Κοϊντὸς εἰσελθὼν εἰς Ἡπείρον ἐστρατοπέδευσεν ἐπὶ τοῦ ὄρους Κηρκητίου, περιμένων τὸν Ἀμύνανδρον βασιλεῖα τῶν Ἀθαμανίων, ὅπως αὐτὸς τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν Ἡπείρον καὶ εἰσελθῇ εἰς τὴν Θεσσαλίαν· ἐστὶν ἄρα γε τὸ Κηρκητίον ὁ Ἀρίσκος; Titii Livii L. XXXII, C. 15.

(2) Πηγάζουσιν ἀμφότεροι ἐκ τοῦ ὑψηλοτέρου ὄρους τῆς σειρᾶς

τοῦ Πίνδου, ὅπερ εἰκόλομεν ὅτι ἐκάλεον οἱ ἀρχαῖοι κυρίως Λάκμωνα. Ἡ κορυφὴ αὕτη ὑψοῦται 2800 μετρ. καὶ ἀπὸ τὸν Ἀπὶ Βουὸ μετὰ 6-7000 ποδ. Παισι.

(1) Titii Livii L. XXXVIII, C IV.

(2) Στράβ. αὐτόθε.

(3) Στράβ. τόμ. I σελ. 402 ἐκδ. στερειότ.

(4) Προδ. β. VII κεφ. 176.

(5) Ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Λιούιου, ἐνθα γίνεται λόγος περὶ τῶν

στενά τοῦ Ἄωου κατεπολέμησε Φίλιππον τὸν Δημητρίου, βασιλέα τῶν Μακεδόνων, καταδιώκων αὐτὸν, ἀφίκετο εἰς τὴν θέσιν *Στρατόπεδον τοῦ Πόρρου* καλουμένην ἐν τῇ Τριφυλίᾳ τῆς Μολοσσίδος καὶ ὁ μὲν καταδιωκόμενος Φίλιππος ὑπερβᾶς τὸν Λυγκῶνα, ὄρος τὴν μὲν ἀρκτήραν πλευρὰν πρὸς τὴν Μακεδονίαν ἔχον ἐστραμμένην, τὴν δὲ ἀνατολικὴν πρὸς τὴν Θεσσαλίαν, μετέβη εἰς Θεσσαλίαν, ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἠπειρον (1). Ἐκ τῆς διηγήσεως ταύτης τοῦ Ῥωμαίου ιστοριογράφου ἐξάγεται, ὅτι ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Τίτος, διατρέξαντες τὴν μεταξὺ Ἀερόπου καὶ Ἄωου στενὴν χώραν, ἐφθασαν εἰς τὸ χωρίον Ὀστανίτζα καθ' ἡμᾶς καλούμενον· καὶ ὁ μὲν Φίλιππος διὰ τῶν ὄρεων τοῦ Ζαγορίου μετέβη εἰς Θεσσαλίαν, ὁ δὲ Τίτος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἠπειρον· ὅθεν πιθανολογεῖται ὅτι ἐκαλεῖτο Λυγκῶν ἡ σειρὰ τῶν ὄρεων, δι' ἧς ἀποτερματίζεται τὸ Ζαγόριον πρὸς ἄρκτον· ἡ δὲ κοιλάς, ἡ παρὰ τὸν Ἀερόπον, ἡ καθ' ἡμᾶς παλαιὰ Πογογιανή, ἐκαλεῖτο Τριφυλία.

Ἄγνοοῦμεν πῶς ἐκαλεῖτο τὸ τῆς Μολοσσίδος τμήμα τὸ μεταξὺ τῆς κοιλάδος ταύτης καὶ Ἐλοπίας. Ὁ Πουκεδίλλης ὑποθέτων ὅτι ὁ Χάραδρος ὁ Ἀραχθὸς ἐστὶ, νομίζει ὅτι τὸ ὄρος Ὀλύτζικα, ἡ Τύμρη τῶν ἀρχαίων ἐστὶ, καὶ ἐπομένως καλεῖ Τυμφαίδα τὴν παρακειμένην αὐτῇ χώραν.

Ἐκ τῶν ἐβδομηκοντα πόλεων τῆς Ἠπείρου, ἃς ἀνέτρεψεν ὁ Πάυλος Διμίλιος, αἱ πλεῖσταί ἦσαν Μολοσσικαί, λέγει ὁ Πολύβιος· ἀλλὰ πέντε ἢ ἑξ μόνον αὐτῶν τὰ ὀνόματα περιῆλθον εἰς ἡμᾶς. Αἰὲν πιθανόν ἐστίν, ὅτι τῆς Πασσαρῶνας πρωτεύουσος τῶν Μολοσσῶν, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τῶν τοῦ Πλουτάρχου ἐν τῷ βίῳ τοῦ Πόρρου, εἰσὶ τὰ ἐρείπια τὰ παρὰ τοὺς Δραμεσσούς ὑπὸ τὴν Ὀλύτζικα κείμενα, ἐνθα καὶ τὸ εὐρυχωρότερον τῶν Ἑλληνικῶν θεάτρων εἰς τὰ βλέμματα τοῦ περιηγητοῦ παρουσιάζεται, καὶ τεμάχια κίωνων, εἰς τὸν ναὸν ἴσως τοῦ Ἀρείου Διδῆ ἀνήκοντα, πρὸ ὀλίγου ἐφαίνοντο. Ἀνήκουσιν εἰς τὴν Φωτικὴν τὰ ἐρείπια τῆς Βελλᾶς, ὡς οἱ περιηγηταὶ ἀποφαίνονται καὶ ὡς ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ Κεϊπέρτου σημειοῦται; ἀλλὰ ἡ Φωτικὴ ἐκεῖτο εἰς χθαμαλὸν καὶ ἐλώδες χωρίον, ἐνῶ ἡ Βελλὰ κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας ὄρους. Παρὰ τὸ χωρίον Γωργυρίνιστα ὑπάρχουσι πολλὰ ἐρείπια, καὶ ἴσως ἐνταῦθα ἐκεῖτο ἡ Τέκμων· πιθανὸν ὡσαύτως ὅτι τὸ Ὀρρειὸν ἐκεῖτο πλησίον πρὸς τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς εἰς τοὺς ὄρους καλουμένης. Εἰς πολλὰ τῆς Μολοσσίδος μέρη ὑπάρχουσι ἐρείπια καὶ κυκλώπεια τείχη μαρτυροῦντα ὅτι ἡ χώρα αὕτη ἦν ποτὲ πολυάνθρωπος καὶ οἰκουμένη, ἀλλ' ἀσύγγνωστος ἀρχαιολογικὴ αὐθαίρεσις ἐστὶ νὰ προσδιορίζῃ τις τὰ δεῖνα ἢ δεῖνα ἐρείπια εἰς τὴν δεῖνα πόλιν, ἄνευ δεδομένων τινων. Ὁ Θεόφραστος, ἐν τῷ περὶ λίθων, μνεῖν ποιεῖται περὶ Μηλιάδος καὶ Κειμω-

λίας γῆς καὶ παρὰ Τυμφαίσις εὐρισκομένων· ὁ δὲ Πουκεδίλλης τοὺς παρὰ τὴν Ὀλύττικαν, ὡς ἐφρέθη, οἰκοῦντας, Τυμφαίους ὑπολαβὼν, ἐτι δὲ ὅτι περὶ πόλεων πρόκειται παρὰ τῷ Θεοφράττῳ καὶ οὐχὶ περὶ γαιῶν καὶ λίθων, ἐπιθανολόγησεν ὅτι τὰ πλησίον τῆς Βελτσίστας ἐρείπια εἰς τὴν Μηλιάδα ἀνήκουσι, τὰ δὲ εἰς τὸ ἄνω Σούλι, τὸ τῷ Πολυχρόνῳ κελούμενον, εἰς τὴν Κειμωλίαν.

Πρὸς ἄρκτον τῆς Μολοσσίδος ἐκτείνεται ἄλλη κοιλάς εἰς τὸν Ἄωον κυρίως ἀπολήγουσα, ὀριζομένη δὲ πρὸς ἔω ὑπὸ τοῦ Ἀερόπου, πρὸς δὲ δυσμὰς ὑπὸ τῶν δίχα διατεμνόντων τὴν Ἠπειρον ὄρεων καὶ ὑπὸ τῶν Κεραυνίων αὐτῶν. Καὶ τὸ πρῶτον τμήμα αὐτῆς τὴν ἐπαρχίαν Δρυῖνουπόλεως, Ἀνδριανουπόλεως δηλαδὴ κυρίως, καὶ Ἀργυροκάστρου ἀποτελεῖ· αὕτη δὲ ἡ χώρα τῶν Ἀργυρίνων ἐστίν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τινων στίχων τοῦ Λυκόφρονος, ἐνθα μνημονεύεται ἡ χώρα τῶν Ἀργυρίνων μετὰ τὰς νάπας τῶν Κεραυνίων. Ἡ δὲ λοιπὴ κοιλάς ἡ παρὰ τὸν Ἄωον διήκουσα μέχρι τοῦ πρὸς τὴν Αὐλῶνα Νυμφαίου, ὅπου ἐξορύττεται ἡ πίσσα, ἡ Ἀτιντανία τῶν ἀρχαίων ἐστὶ. Δῆλον δὲ γίνεται τοῦτο ἐκ τῶν τοῦ Σκύλακος λέγοντος α ὑπὲρ τῆς Ἠρικείας ἐν μεσογείῳ Ἀτιντᾶνες » (1)· ὡσαύτως καὶ ἐκ τοῦ περὶ θυμασίων ἀκουσμάτων τοῦ Ἀριστοτέλους (κεφ. 24), ἐνθα γίνεται λόγος περὶ τοῦ Νυμφαίου ἐν τῇ Ἀτιντανίᾳ κειμένου. Ἐξάγεται δὲ ἐκ τῶν τοῦ Πλουτάρχου τοῦ Πολυβίου καὶ Λιουίου, ὅτι πρώτη πόλις τῆς Ἀτιντανίας ἦν ἡ Ἀντιγόνηα, κειμένη ἐνθα τὸ Τεπελένιον ἡ πλησίον πρὸς τὸν Ἄωον κειμένη ἐπαρχία τῆς Κονίτζης, ἀλλὰ πιθανώτερον νομίζομεν, ὅτι Πικραυία ἐστὶν ἡ εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ στενὴ καὶ τῷ ὄντι παραποταμια ἐπαρχία, μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ Ἀερόπου κειμένη, καὶ διήκουσα ἀπὸ τῶν στενῶν τοῦ Ἄωου μέχρι τοῦ χωρίου Ὀστανίτζα ἢ Προμετῆ καὶ αἱ Καρκμουρατάτες κεῖνται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ.

Ποῖαι δ' εἰσὶν αἱ χῶραι τῶν Πικραυίων καὶ Ὀρεστών; Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐστρατήγει καὶ τῶν Ὀρεστών ὁ τῶν Πικραυίων βασιλεὺς Ὀροῖδος, Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως τῶν Ὀρεστών αὐτῷ ἐπιτρέψαντος (3), ὅθεν δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι γείτονες καὶ πλησιόχωροι ἦσαν οἱ λαοὶ οὗτοι. Ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ Κεϊπέρτου σημειοῦται ὡς Πικραυία ἡ παρὰ τὸν Ἄωον κειμένη ἐπαρχία τῆς Κονίτζης, ἀλλὰ πιθανώτερον νομίζομεν, ὅτι Πικραυία ἐστὶν ἡ εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ στενὴ καὶ τῷ ὄντι παραποταμια ἐπαρχία, μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ Ἀερόπου κειμένη, καὶ διήκουσα ἀπὸ τῶν στενῶν τοῦ Ἄωου μέχρι τοῦ χωρίου Ὀστανίτζα ἢ Προμετῆ καὶ αἱ Καρκμουρατάτες κεῖνται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ.

Ἀλλὰ πῶς ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι ἡ ἐπαρχία τῆς Κονίτζης, ἐνθα καὶ ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τοῖς χωρίοις ἡ γλῶσσα ἡ Ἑλληνικὴ λαλεῖται; ὁ Θεουκυδίδης (4) μνημονεύει τῶν Ὀρεστών, στρατευσόμενων μετὰ τῶν ἄλλων Ἠπειρωτῶν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ βασιλέως τῶν Πικραυίων· διακρίνει δὲ τοὺς Μακεδόνας, οὓς ἤγεν ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Περδίκκας· ὑπῆρχεν ἴσως καὶ μικρὰ τις χώρα Ὀρεστῆς ἐν Μακεδονίᾳ, ἣν ἀναφέρει

ὄρεων τούτων δὲν ἐξάγεται ἂν ἐκαλεῖτο Ἀερόπος τὸ ἐν τῇ δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ Ἄωου ὄρος.

(1) Tit. Livii L. XXXII C. XIII.

(1) Σκύλακ. αὐτῆς τομ. Α. σελ. 24.

(2) Tit. Livii L. XLII, C. XLIII.

(3) Θεουκυδ. 6. 6. Κ. 80.

(4) Θεουκυδ. αὐτῆς.

καὶ ὁ Λυκέρριον, διότι ὁ Λιούσιος, περιγράφων τὸ Κέλετρον, τούτῃστι τὴν Καστορίαν, χώραν τῆς Ὀρεστιάδος ὀνομάζει· ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς οὗτος, διηγούμενος τὴν ὑπὸ Πύλου τοῦ Αἰμιλίου διαίρεσιν τῆς Μακεδονίας εἰς τέσσαρα τμήματα ἢ περιοχάς, καὶ ἀπαριθμῶν τοὺς λαοὺς τῆς κτταταχθέντας εἰς ἕκαστον τῶν τμημάτων, Λυγκιστὰς μὲν ἀναφέρει, οὐχὶ δὲ καὶ Ὀρέστας (1). ἔαν οἱ Ὀρέσται κττώκουν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ μάλιστα ἐν τῇ Καστορίᾳ, ἡδύναντο μᾶλλον νὰ συμπράξωσι μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων Περδίκκα, καὶ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Λακεδαιμονίων Βρασίδα εἰς τὴν ἐκστρατείαν τὴν εἰς Λυγίαν γενομένην κατὰ Ἀρβιβαίου τοῦ Βρομεροῦ βασιλέως τῶν Λυγκιστῶν (2). ἀλλ' ὁ Θουκυδίδης οὔτε περὶ τοῦ πολέμου τούτου πραγματευόμενος, μνησίαν ποιεῖται τῶν Ὀρεστών, οὔτε ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει τῶν λαῶν τῆς Μακεδονίας, ἐνθα οἱ Λυγκιστὰι κατατάσσονται μετὰ τῶν λαῶν αὐτῆς, Ὀρέστας συγκαταλέγει (3). ὁ δὲ Στράβων ἐν τῇ Ἠπειρῷ κατατάττει τοὺς Ὀρέστας, ἀλλὰ τούτοις λέγει ἀναμεικτὰ τὰ ἔθνη, τὰ πρὸς τῇ νοτίῳ τῆς Ἰλλυρικῆς ὄρεινης· ἀπαριθμῶν δὲ τοὺς μετὰ τῷ Ἔγνακτίας ὁδοῦ καὶ τῶν Κερκυνηίων λαοὺς, τοὺς τε Βυλλίωνας Ταυλαντίους καὶ λοιποὺς, πρὸς μεσημβρίαν τοὺς Ὀρέστας καταλείπει (4). Ἐάν ὁ Πολύβιος Μακεδόνας τοὺς Ὀρέστας ὠνόμασε, δὲν πρέπει νὰ φανῆ παράδοξον, διότι ἡ χώρα ἢ εἰς τὴν δεξιάν ὄχθην τοῦ Ἀῶου κειμένη μέχρι τοῦ Ἰονίου πελάγους Μακεδονία ἐκαλεῖτο, λέγει ὁ Στράβων, καὶ διότι κττακτῆθη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, καὶ διότι, καὶ διαλέκτῳ καὶ κούρᾳ καὶ χλαμῦδι παραπλησίως τοῖς Μακεδόσιν ἐχρῶντο οἱ ταύτην οἰκοῦντες· Ἐκ τῶν εἰρημένων συμπερζίνουμεν, ὅτι οἱ Ὀρέσται κττώκουν τὴν χώραν τῆς Κονίτζης ὁμοτέρμονα οὔταν τῆς Μολοσσίας, ὡς ὀρίζομένην ὑπὸ τοῦ Ἀῶου· καὶ διὰ τὸν λόγον τούτον Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος παρὰ Στεράνω τῷ Βυζαντίῳ τοὺς Ὀρέστας φύλον Μολοσσικὸν καλεῖ. Ὅταν δὲ τις ἐκ τοῦ χωρίου Ὀστανίτζα κατοπεύσῃ πέραν τοῦ ποταμοῦ, βλέπει τὴν Κονίτζαν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ πεδίου, καὶ ὑπὲρ τὴν πόλιν Κυκλώπειον τείχος· δύναται δὲ εὐλόγως νὰ πιθανογῆσῃ ὅτι τούτο ἐστὶ τὸ Ὀρεστικὸν Ἄργος (5). Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ πιθανωτέρα τῆς κυρίως Ἠπειροῦ ἀρχαία χωρογραφία, καθ' ὅσον δύναται τις ἐκ τῶν γεωγράφων καὶ ιστοριογράφων νὰ ἐξαγάγῃ.

B'.

Μεζζονα ἐστὶ δυσκολίαν ἀπαντᾶ τις εἰς τὴν συγ-

(1) Τίτι Λιβίῳ L. XLV. C. XXX.

(2) Θουκυδ. β. δ'. κ. 83.

(3) Θουκυδ. β. ε'. κ. 99.

(4) Στράβων τομ. 3. σελ. 122.

(5) Οἱ Ἕλληνας ἀπολείοντες τὴν Πελασγικὴν σημασίαν τοῦ Ἄργους, ὑπὲρ ἀγρὸς σημαίνει, ἐπλαττον μωθῦματᾳ ἵνα ἐξηγήσωσι τὰς ὀνομασίας Ἀμφιλοχικῶν καὶ Ὀρεστικῶν Ἄργος· ἀπαρραλλάκτως ἀπολείοντες τὴν Πελασγικὴν σημασίαν τῆς [λίξεως λῶξ (lux) ε-πλαττον μωθῦματᾳ ἵνα ἐξηγήσωσι τὸν Δούκιον Ἀπόλλωνα, Λυκαίων Δία, Λυκόσουρα, Λυκαοπτόν κτλ. ἀλλ' ἡ λέξις ἔμεινεν εἰς τὰ σύγχετα ἀμφιλόκη, λυκαυγῆς κτλ.

γραφὴν τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῆς Ἠπειροῦ. Τὰ κττά τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἱστορούμενα περὶ τῆς χώρας τούτης εἰσὶν ὅλως ἀξέσθια καὶ μυθώδη· οὐδαμῖα ὅμως ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι καὶ αὐτῶσε ἔλαβον χώραν μεταναστεύσεις καὶ μετακινήσεις, ὡς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Ἑλλάδος χώρας, καὶ ὅτι Ἀρκαδες καὶ Θεσσαλοὶ μετόκησαν εἰς Ἠπειρον (1).

Μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Ἠπειροῦ ὁ Στράβων μνημονεύει τῶν Χαόνων καὶ Μολοσσῶν ἐνδοξοτάτων διὰ τὸ ἀρξαι πάσης τῆς Ἠπειροῦ, πρότερον δὲ τῶν Χαόνων, καὶ ὕστερον τῶν Μολοσσῶν, οἱ καὶ διὰ τὴν συγγενεὶαν τῶν βασιλέων ἐπὶ πλέον κττώκθησαν (τῶν Αἰκκιδῶν γὰρ ἦσαν), καὶ διὰ τὸ παρὰ τούτοις εἶναι τὸ ἐν Δωδώνῃ μαντεῖον παλαιὸν τε καὶ ὀνομαστόν· ὁ δὲ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ὅτι κατὰ τῶν Μήδων συνεστράτευσαν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ ὄμοροι τῶν Ἀμβρακιωτῶν Θεσπρωτοί, ἐκ τῶν ἐσχάτων χωρῶν (2), ἀλλὰ περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως αὐτῶν οὐδὲν ἀναφέρει. Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου αἱ παράλιοι τῆς Ἠπειροῦ ἐπαρχίαι ἦσαν ἀδασίλευτοι, καὶ ἐκυβερνῶντο ὀλιγαρχικῶς· τούλάχιστον τούτο ἐξάγεται ἐκ τῆς ῥήσεως τοῦ Θουκυδίδου, ἐνθα μνημονεύονται οἱ ἐκ τῶν ἀρχικῶν οἰκῶν στρατηγοὶ, Νικάνωρ καὶ Φώτιος (3). Ἐδασιλεύοντο δὲ οἱ τὰς μεσογείους ἐπαρχίας οἰκοῦντες Ὀρέσται, Παρκυαῖοι καὶ Μολοσσοί.

Παρὰ δὲ τοῖς Μολοσσοῖς ἡ βασιλεία, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, (4) διέμεινεν ἐπὶ πολὺν χρόνον διὰ τὴν μετριότητα τῶν βασιλέων. Καὶ τῷ ὄντι ἀπὸ Πύρρου τοῦ Ἀχιλλέως μέχρι Θαρύπου ὁ Παισανίας λέγει (5) ἔδασίλευσαν δέκκ πέντε βασιλεῖς, ὧν τὰ ὀνόματα ἔμειναν ἀγνωστα ἐκτὸς τοῦ Ἀδμήτου, πρὸς ὃν κατέφυγεν ὁ Θεμιστοκλῆς (6).

Διὰ ποίους δὲ λόγους οἱ Μολοσσοὶ ἀπεδίωξαν τὸν υἱὸν τοῦ εὐεργέτου τῆς χώρας Θαρύπου Ἀλέξανδρον, ἀγνωσῶμεν· γινώσκωμεν μόνον ὅτι οὗτος κατέφυγεν εἰς τὸν Διονύσιον τὸν πρεσβύτερον τύραννον τῶν Συρακουσῶν· ὁ δὲ Διονύσιος συνέδραμεν αὐτόν, καὶ τῇ συνδρομῇ τῶν Ἰλλυριῶν κατήγαγεν αὐτόν εἰς τὴν Μολοσσίαν· οἱ Ἰλλυριοὶ εἰσβαλόντες τὴν χώραν ἐκάκωσαν, τῶν Μολοσσῶν ἡττηθέντων, καὶ πλείους τῶν μυρίων καὶ πεντακισχιλίων ἀνδρῶν ἀπολεσάντων· καὶ ἔθελε πάθει ἡ Μολοσσία ἐτι μᾶλλον, ἔάν οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἐβόχθουν τοὺς Μολοσσοὺς (7)· καὶ ἀπεδίωξαν μὲν οὗτοι τοὺς Ἰλλυριοὺς, ἀλλὰ συνήργησαν φαίνεται εἰς τὴν ἀποκατά-

(1) Raoul Rochette, *histoire critique de l' établissement des colonies grecques* Tom. I, p. 213. II, 380.

(2) Ἡρόδ. β. VII. κ. 47.

(3) Θουκυδ. β. II κ. 80.

(4) Ἀριστοτέλ. πολιτικ. β. VIII κ. 8 καὶ 9.

(5) Παισανίας β'. 4. κ. 2.

(6) Ἐν τῇ ἐκ τοῦ Στεράνου τοῦ Βυζαντίου περὶ Δωδωναίου μαντείου ἐκδόσει τοῦ Γρονόβιου προτίθενται αἱ εἰκόνας δύο Μολοσσικῶν νομισμάτων· ἀναγινώσκεται δὲ εἰς τὸ μὲν Κλείταρχος, εἰς τὸ δὲ Στρατόνικος βασιλεῖς τῶν Μολοσσῶν· ἀλλὰ ταῦτα [ἐπιβλήθησαν νοῦθα, τούλάχιστον ὁ Μισσηρεῖς, οὔτε μνησίαν ποιεῖται τούτων.

(7) Διοδώρ Σικελ. β. LV κ. 13.

στασιν τοῦ Ἀλκέτα· διότι οὗτος ἐξηκολούθει συμ-
μαχῶν τοῖς Λακεδαιμονίοις, ὡς ὁ πατήρ αὐτοῦ Θά-
ρυπος, ἀλλ' ἀκολούθως ἀπέκλινεν εἰς τὴν συμμα-
χίαν τῶν Ἀθηναίων, σενεργήσαντος Τιμοθίου τοῦ
στρατηγοῦ αὐτῶν (1). Ὁ Ἀλκέτας χάριν τῆς τῶν
Ἀθηναίων φιλίας ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀρύμ-
βαν ἵνα ἐκπαιδευθῆ εἰς Ἀθήνας· οὗτος δὲ παραλα-
βὼν τὴν βασιλείαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς,
πολίτευμα τοῖς ὑπηκόοις αὐτοῦ δημοκρατικῶ τῷ
σχῆματι παρεσκεύασεν (et reipublicæ formam
composuit) (2)· ἐσύστησε δηλ. σύνταγμα πολι-
τείας, δι' οὗ αὐτὸς μὲν ἐβασίλευεν, οἱ δὲ τοῦ λαοῦ
ἀντιπρόσωποι περὶ τῶν τῆς πολιτείας πραγμάτων
ἐβουλεύοντο. Ἀλλ' ἡ κατάστασις αὕτη, φαίνεται,
ὅτι ἠλάττωσε τὴν ἠθικὴν δύναμιν τῆς μοναρχίας
καὶ τῆς νομιμότητος, ἀνωμαλίαν περὶ τὴν διαδο-
χὴν προξενήσαντα, ὥστε ἀντὶ τοῦ νομίμου διαδόχου
Διάκιδου ἀνηγορεύθη βασιλεὺς μετὰ τὸν Ἀρύμβαν
ἐκ τοῦ δευτέρου κλάδου ὁ υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ
Νεπτολέμου Ἀλέξανδρος ὁ τῆς Ὀλυμπιάδος ἀ-
δελφός, Φιλίππου τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων
εἰς τοῦτο συνεργήσαντος (3). Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ἀ-
λέξανδρος οὗτος, ὡς ἐβρέθη καὶ πρότερον, ἤνωσε
τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἠπειροῦ, καὶ κατέστη βασιλεὺς
τῆς χώρας ἀπᾶσης· διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ Διό-
δωρος ὁ Σικελιώτης τοῦτον βασιλέα τῶν Ἠπειρω-
τῶν ὀνομάζει, τὸν δὲ προκατόχον αὐτοῦ μόνον βα-
σιλέα τῶν Μολοσσῶν καλεῖ (4). Τοῦ Ἀλεξάνδρου
φονευθέντος ἐν λευκανοῖς εἰς Ἰταλίαν πρὶν εἰς χεῖ-
ρας ἔλθειν Ῥωμαίοις, τὸν πόλεμον κατὰ Ῥωμαίων
ἄγοντος αὐτοῦ (5), οἱ Ἠπειρωταὶ δὲν ἠθέλησαν
κατ' ἀρχὰς νὰ δεχθῶσι τὸν Διάκιδην, σύμμαχον
ὄντα τῆς ἐξαδέλφου αὐτοῦ, διὰ τὸ αὐτῆς ἔχθρας
ἀκολούθως ὁμως ἐπέτυχεν οὗτος ν' ἀναβῆ εἰς τὸν
θρόνον, ἀλλὰ καταπολεμηθεὶς ὑπὸ Φιλίππου τοῦ
ἀδελφοῦ τοῦ Κασσάνδρου ἐν ταῖς Οἰνιάδαϊς, ἀπέ-
θανεν ἐκ τῶν τραυμάτων, οἱ δὲ Ἠπειρωταὶ ἐδέ-
χθησαν εἰς τὴν βασιλείαν Ἀλκέταν τὸν Β', Διάκι-
δου μὲν ἀδελφὸν πρεσβύτερον, ἐξελασθέντα δὲ ὑπὸ
τοῦ πατρὸς Ἀρύμβου (6) διὰ τὸ ἀκρατὲς τοῦ θυ-
μοῦ, ἀλλὰ μετὰ τὸ πταίσμα αὐτοῦ περὶ τὴν Κασ-
σιώπην, συμβάν ἀπέναντι Λυκίσκου τοῦ στρατηγοῦ
Κασσάνδρου, οἱ Ἠπειρωταὶ μετὰ τῶν ἀνηλικίων τέ-
κνων αὐτοῦ Νίσου καὶ Πονέως ἐδαλοφάνησαν (7).
Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Ἀλκέταν Πύρρος ὁ Μέγας, ἐξε-
τεινε τὴν ἐπικράτειαν τῶν Ἠπειρωτῶν, καὶ τὴν
Ἠπειρον ἐδόξασεν· ἠδυνήθη δὲ οὕτω νὰ ἀναστειλῆ
τὴν ἐξασθένησιν τοῦ πρὸς τοὺς βασιλεῖς σεβασμοῦ
τῶν Ἠπειρωτῶν καὶ τὴν τῆς μοναρχίας χαλάρωσιν.
Αἱ δημοκρατικαὶ ἰδέαι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ κυ-
ρίως τὸ ἐπικρατοῦν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀστυκόν

πνεῦμα, ὅπερ ἐμπόδιζε τὴν Ἀρχαίαν συμμαχίαν
νὰ γίνῃ τοῦλάχιστον Πελοποννησιακῆ, καὶ τοῦ ὁ-
ποίου τὸν ζυγὸν οὔτε ὁ Πλάτων αὐτὸς ἠδυνήθη ν'
ἀποτινάξῃ, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἡ μεταπολίτευσις
ἦν ἐπὶνεγκεν ὁ ἀγαθὸς Ἀρίμβας, ἐξασθένησαν τα-
σοῦτον τὴν βασιλείαν, ὥστε οἱ διάδοχοι τοῦ Πύρ-
ρου μὴ ἔχοντες τὴν εὐφροσύνην αὐτοῦ, μόλις ὀνόματι
βασιλεῖς τῆς Ἠπειροῦ ὑπῆρξαν· διὰ τὸν λόγον τοῦ-
τον ὁ Πausanias λέγει ὅτι ἡ ἀκμὴ τῶν Ἠπειρωτῶν
εἰς τοῦτο κατέτρεψεν. Τέλος πάντων τὴν Διυδά-
μειαν, τὸν τελευταῖον γόνον τοῦ οἴκου τῶν Αἰακι-
δῶν, ἐπαναστάσεως συμβάσης, ὁ Μίλων ἐν τῷ ναῶ
τῆς Ἀρτέμιδος καταφυγοῦσαν κατασπάραξεν (1)·
καὶ οὕτως οἱ Ἠπειρωταὶ, ὡς μὴ ὄφειλον, τὴν μο-
ναρχίαν καταλύσαντες εἰς δημοκρατίαν μετέστησαν,
καὶ τὰ ἐν τῇ Θεσπρωτίδι Ἠπειρῷ ὑπὸ ἀναρχίας
ἐβάρη.

Ἡ δημοκρατία τῶν ἐπιήγχετε τελείαν παράλυ-
σιν καὶ ἀναρχίαν. Ὡς ἐπαύσαντο, λέγει ὁ Πausa-
nias (2), οἱ Ἠπειρωταὶ βασιλεύεσθαι, τότε ἄλλα
ὁ δῆμος ὕβριζον, καὶ ἀκροᾶσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἀρ-
χαῖς ὑπερεῶρων· καὶ σφᾶς οἱ Ἰλλυριοὶ τὰ πρὸς τοῦ
Ἰονίου τὴν Ἠπειρον ὑπεροικούντας παρεστήσαντο
ἐξ ἐπιδρομῆς· καὶ ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρχισαν
αἱ καταστροφαὶ τῆς χώρας. Οἱ κάτοικοι τῆς φοι-
νίκης εὐδαιμονεστάτης τῶν ἐν Ἠπειρῷ πόλεων, ὁ-
λιγωροῦντες τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος αὐτῶν,
παρέδωκαν τὴν τῆς πόλεως φυλακὴν εἰς ὀκτακο-
σίους Γαλάτας· οὗτοι δὲ μετὰ τῶν παραπλεόντων
Ἰλλυριῶν συνεννοηθέντες, τὴν πόλιν διέπρασαν, ἐ-
νωθέντες δὲ καὶ μετὰ τοῦ Σκιρδιλαΐδα τοῦ στρα-
τηγοῦ τῆς Τεύθας, βασίλισσας τῶν Ἰλλυριῶν, πᾶ-
σαν τὴν λοιπὴν χώραν κατέσυραν· ὁ δὲ περιγρά-
φω τὸ ἀτύχημα τοῦτο τῶν Ἠπειρωτῶν πικρῶς
κατακρίνει αὐτοὺς, ὅτι βρβάρους κατέστησαν φρου-
ροὺς πόλεως εὐδαιμονεστάτης, καὶ πολλὰς ἀφαι-
ρὰς ἐχούσης εἰς παρασκόνθησιν (3).

Οἱ Αἰτωλοὶ οἱ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα πολυειδῶς
κκώσαντες, καὶ τὴν Ἠπειρον πολλακίς ἐλεηλά-
τησαν. Δορύμαχος ὁ στρατηγὸς τῶν Αἰτωλῶν, λέ-
γει ὁ Πολύβιος (4), ἐνέβαλεν εἰς τοὺς ἄνω τόπους
τῆς Ἠπειροῦ καὶ τὴν χώραν ἐδήου· καὶ παραγενό-
μενος πρὸς τὸ περὶ Δωδώνην ἱερὸν τὰς τε στοὰς
ἐνέπρησε καὶ πολλὰ τῶν ἀναθημάτων διέφθειρε·
κατέσκαψε δὲ καὶ τὴν ἱερὰν οἰκίαν. Μετὰ δὲ τινὰ
χρόνον ὁ Ἀγήτας ἕτερος στρατηγὸς τῶν Αἰτωλῶν
ἐπεπορεύθη ἐπιπορθῶν πᾶσαν ἀδεῶς τὴν Ἠπει-
ρον (5).

Ἡ τῶν Ἰλλυριῶν βασίλισσα Τεύθα καταπλα-
γεῖσα τὸ πλῆθος καὶ τὸ κάλλος τῆς ἀγομένης αὐτῆ
κατασκευῆς (πολὺ γὰρ ἡ Φοινίκη διέφερε τότε τῶν
κατὰ τὴν Ἠπειρον πόλεων εὐδαιμονία), διπλα-

(1) Δ. Σ. 6. XV κ. 36.

(2) Inst. I. L. XV C. 13.

(3) Διοδ. Σικελ. 6. XVI κ. 73.

(4) Ὁ αὐτ., XVI, 591 872.

(5) Πausan. β. I κ. XI.

(6) Πausan. αὐτόθι.

(7) Διοδ. Σικελ. β. XIX κ. 86.

(1) Inst. I. 2. XXV III C. III.

(2) Πausan. β. IV κ. 35.

(3) Πολύβ. β. II κ. 6 καὶ 7.

(4) Πολύβ. β. IX κ. 57.

(5) Πολύβ. β. V. κεφ. 96.

σίως ἐπερρώθη πρὸς τὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀδικίαν (1). Ἄλλ' ἡ ἐπίδρομή τῶν Ἰλλυριῶν, καὶ οἱ ἐμφύλιοι τῶν Ἑλλήνων πόλεμοι ἐζημίουν μὲν τὴν Ἥπειρον, δὲν ἐδύναντο δὲ νὰ προξενήσωσι καὶ τελεῖαν καταστροφὴν· ἡ καταστροφὴ τῆς Ἥπειρου προπαρασκευάζετο ἐν τῇ φιλοδοξίᾳ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀριστοκρατίας. Ὄφειλεν ἡ Ῥώμη ἵνα καταβάλλῃ πρῶτον τὴν βασιλείαν τῶν Μακεδόνων, ὅπως ἐπιτύχῃ ἀκολούθως τὴν κατάκτησιν τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Ἀποτυχόντος τοῦ στρατηγοῦ Σουλπίκιου εἰς τὴν κατὰ Φιλίππου τοῦ Δημητρίου βασιλείας τῶν Μακεδόνων ἐστρατείαν, ἡ Ῥώμη ἐνόησεν ὅτι ὄφειλε ν' ἀποστείλῃ στρατηγόν, ὅστις πρὸς τῇ στρατιωτικῇ ἐμπειρίᾳ νὰ ἐνώτῃ καὶ σύνεσιν καὶ ἐπιδεξιότητα πολιτικὴν ἐπρόκειτο νὰ φέρῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἑλλήνων « οὐ πάντα βίῳ καὶ πολέμῳ ἀλλὰ πειθῇ καὶ ὀμιλίᾳ ἀλωσίμων, ὡς ὁ Πλούταρχος ἐκφράζεται (2)· ὡς τοιοῦτος ἐξελέχθη Τίτος Κοϊντός ὁ Φλαμινῖος, ἀνὴρ νέος τὴν ἡλικίαν, τὴν ὄψιν φιλόανθρωπος, τὴν φωνὴν καὶ διάλεκτον Ἑλλήνην, καὶ τιμῆς ἀληθοῦς ἐραστής. Φθῆστος οὗτος εἰς τὴν Ἥπειρον, εὐρέθη ἀπέναντι τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων, καταλαβόντος τὰ στενὰ τοῦ Ἄωου, εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν εἰς ἣν καὶ ὁ πρὸ αὐτοῦ στρατηγός Σουλπίκιος ὄφειλεν οὖν ἢ νὰ ἐκδιᾶσῃ τὰ στενὰ, ὅπερ ἀδύνατον ἦν, ἢ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν διὰ τῆς Δηλαρείας καὶ Λύγκου, νὰ πάθῃ πολλὰ καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ ἄπρακτος, ὡς ὁ Σουλπίκιος (3). Κατὰ τὸν καιρὸν τούτων ἐπρώτευσεν ἐν Ἥπειρῳ ὁ ἐκ τῆς Φοινίκης Χάροψ ὁ Μυχκῆ· ὁ δὲ Τίτος διὰ πολιτικοῦ τρόπου κατώρθωσε νὰ καταστήσῃ φίλον καὶ εὖνον τῇ Ῥώμῃ τὸ Χάροπα· οὗτος δὲ ἀπέστειλε ποιμένας τινὰς εἰς τὸν Τίτον, γινώσκοντας τὴν διὰ τῶν ὀρέων στενωπὸν καὶ ὀδηγηθέντας οὕτως οἱ Ῥωμαῖοι προσέβλεπον τοὺς Μακεδόνες κατὰ νώτων, ἐνίκησαν αὐτοὺς καὶ τὰ στενὰ ἐκυρίευσαν· καὶ ὀδεύσαντες διὰ τῆς Ἥπειρου ἦλθον εἰς Θεσσαλίαν, ἐνθα συνέβη τὸ ἐν Κυνὸς κεφάλαις ἀτύχημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῶν Ἑλλήνων αὐτῶν ἀτυχῶς συνεργούντων.

Πολιτικὸς ἀνὴρ ὁ Τίτος καὶ μεγάλων προτερημάτων, ὡς ἐμπροσθεν ἐρρέθη, ἠδύνατο εὐκόλως νὰ ἀπατήσῃ τοὺς ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς δημοκρατίαις προϊσταμένους καὶ τὴν πολιτείαν διέποντας τὸσση μᾶλλον καθ' ὅσον διὰ τὰς ἐν τοῖς πλήθεσι γενομένας ἀλογίας, ὡς λέγει ὁ Πολύβιος (4) εἶχον οὗτοι ἀνάγκην καὶ ἐξωτερικῶν φίλων καὶ στηριγμάτων. Ἐβδολοῦ μὲν ὁ Τίτος, οὗτοι δὲ ἀμβλυώττοντες ἐκ τῶν συγκρουομένων φιλοδοξιών τῶν ἐπίστευον ὅτι ἡ Ῥώμη ἀπέστειλεν αὐτὸν ἵνα ὑποστηρίξῃ τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίαν κινδυνεύουσαν ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τῶν Μακεδόνων· καὶ τοικύτη πεποιθήσεις περὶ τούτου ἐγεννήθη ἕνεκεν τῆς ἀπειρίας τῶν ἐν τέλει, ὅστε ὁ Πλούταρχος λέγει· « παντάπασι δὴ τότε

καὶ τοῖς θεραπεύουσι τὰ τοῦ Φιλίππου παρέστη Ῥωμαῖοις πολεμήτηντας ἤκειν οὐχ Ἑλλήσιν, ἀλλ' ὑπὲρ Ἑλλήνων Μακεδόσιν (1). »

Διηρέθη οὖν ἡ Ἥπειρος οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ Ἑλλάς ἅπαντα εἰς δύο αἰρέσεις (2), ταύτέστι δύο κόμματα, τὸ μὲν Ῥωμαϊζόν, τὸ δὲ κυρίως Ἑλληνίζον· καὶ εἰ μὲν Ῥωμαϊζόντες κομματάρχαι διατείνοντο ὅτι ἡ δημοκρατουμένη Ῥώμη τὰς Ἑλληνικὰς δημοκρατίας σπεύδει ἵνα σώτῃ ἀπὸ τῆς Μακεδονικῆς τυραννίας, οἱ δὲ Ἑλληνίζοντες τὴν δουλίαν πολιτικὴν αὐτῆς ἐνόουν. Ἐκ τῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μερίδα ἀνηκόντων ὁ Πολύβιος τοιοῦτου κατ' ἐξοχὴν μνημονεύει (3) Λυκίσκου τοῦ Ἀκρονῆος. Πρεσβεύσας οὗτος εἰς Λακεδαιμόνα, ἐπειράτο νὰ πείσῃ τοὺς Σπαρτιάτας ἵνα μὴ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν Αἰτωλῶν. Συνεμάχησεν οὗτοι, ἔλεγεν εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ, μετὰ βαρβάρων ἐναντίον τῶν Ἥπειρωτῶν, τῶν Μακεδόνων, τῶν Θεσσαλῶν, τῶν Ἀχαιῶν, καὶ σχεδὸν ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ἐσπέριον νέος, ὅπερ ἐργαται δῆθεν τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίαν ἵνα σώσῃ, παραλύον διὰ τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ διχονοιῶν τὰς δυνάμεις ἡμῶν, ἡμᾶς δι' ἡμῶν ἵνα καταβάλλῃ πειράται, καὶ τὴν κατάκτησιν καὶ ὑποδουλώσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπάτης ἵνα κίτορθώσῃ.

Μεταξὺ τῶν Ῥωμαϊζόντων ἦσαν τινες τὰ ναυάγια τῆς πατρίδος ἐμπορευόμενος ἕνεκα ἀτομικῶν πικθῶν καὶ συμφερόντων, οἷος ὁ Καλλικράτης ἐκεῖνος ὁ ἐξ Ἀχαιῶν, ὁ δὲ μεγάλων κακῶν ἀρχηγὸς γέγονε, πᾶσι μὲν τοῖς Ἑλλήσι μάλιστα δὲ τοῖς Ἀχαιοῖς ν (4). Ἄλλ' ὁ Ἥπειρώτης Χάροψ εἰλικρινῶς ἐπρέσβευεν, ὡς ἐκ τῆς σειρᾶς τῆς ἱστορίας δῆλον γανήσεται, ὅτι ἡ δημοκρατουμένη Ῥώμη τὰς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων ὑπεστήριζε. Σύμμαχον δὲ εἰλικρινῆ τὴν Ῥώμην ὑπολαβὼν, τὸν ἕγγονον αὐτοῦ Χάροπα ἀντίπαιδα κατὰ τὴν ἡλικίαν ὄντα, τοῦ πατρὸς ἀποθανόντος, μετὰ τῆς καθηκούσης προστασίας εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλε, χάριν τοῦ καὶ τὴν διάλεκτον καὶ τὰ γράμματα τὰ Ῥωμαϊκὰ μαθεῖν (5). καὶ οὕτως ὁ Χάροψ ἐκ τῆς πολιτικῆς του ἀπειρίας κίτιος ἐγένετο τοῦ τοὺς Ῥωμαίους καὶ τῶν Μακεδόνων καὶ τῆς Ἥπειρου κρατῆσαι. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐνόησαν οἱ Αἰτωλοὶ, οἱ πρῶτοι σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων, ὅτι μεθάρμοσις δεσποτῶν γίνεται καὶ οὐχὶ τῶν ἐλευθεριῶν τῆς Ἑλλάδος ὑποστήριξις (6). Ὁ δὲ Ἥπειρώτης Χάροψ εὐρέθη εἰς πολλὰ κρίσιμον θέσιν· ὄφειλε νὰ καλύψῃ τὴν ἀπάτην αὐτοῦ καὶ νὰ θεραπεύῃ οὕτω τὴν ἐνοχοποιηθεῖσαν φιλαυτίαν του, ἅμα δὲ ν' ἀπολαύῃ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος οὐκ ὀλίγων ὕλικῶν καὶ ἠθικῶν συμφερόντων, ἢ νὰ δείξῃ μεγίστην αὐταπάρησιν, νὰ γίνῃ ἀνώτερος τῆς φιλοτιμίας καὶ τῶν συμφερόντων αὐ-

(1) Πολυβ. β. II. κ. 8.

(2) Πλούταρχ. Τίτος Κοϊντός Φλαμινῖος.

(3) Tit. Livii L. XXXII C. XIII καὶ XI Πλούταρχος αὐτόθι.

(4) Πολύβιος β. X. κ. 23.

(1) Πλούταρχ. αὐτόθι.

(2) Πολυβ. β. XXVI κ. 2.

(3) Ὁ αὐτός β. IX κ. 32.

(4) Ὁ αὐτός β. XXVI κ. 3.

(5) Ὁ αὐτός β. XXX II κ. 13.

(6) Ὁ αὐτός β. XXV III 28.

τοῦ μεταπίπτων εἰς ἀντίθετον φρόνημα. Ὁ καλὸς κἀγαθὸς οὗτος ἀνὴρ, ὡς τὸν ὀνομάζει ὁ Πολύβιος (1), τὰ πάντα περιφρονήσας χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πολιτῶν τῶν αἰτούντων νὰ θέσωσι τὴν Ἠπειρον ὑπὸ τὴν αἰγίδα ἐνὸς μονάρχου. Πρὸ πολλοῦ ἀτυχῶς τῆς δυναστείας τῶν Αἰακιδῶν ἐκλειψάσης, ἀδύνατον ἦν ἐκ τῶν προϋπόντων τῆς χώρας ν' ἀναβῆ τις εἰς τὸν θρόνον καὶ νὰ λάβῃ τὴν διαχείρισιν τῶν πραγμάτων· ὅθεν ὁ Χάροψ ἀπέστειλε πρέσβεις εἰς Χελκίδα ἵνα παρακαλέσωσιν ἐκ μέρους τῶν Ἠπειρωτῶν Ἀντίοχον τὸν βασιλέα, ἐνταῦθα διατρίβοντα (2), ὑποσχόμενος νὰ παραδώσωτιν αὐτῷ καὶ πόλεις καὶ λειμῆνας ὥστε οὗτος νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πραγμάτων, ἐν ἄλλαις λέξεσιν νὰ βασιλεύσῃ.

Ὁ Ἀντίοχος ὑπεσχέθη νὰ ἀποστείλῃ πρέσβεις τοὺς διαλεχθησαμένους περὶ τῶν κοινῆ συμπερόντων· ἀλλὰ κακῆ τύχῃ ὁ ἀθλιος οὗτος βασιλεὺς ἐπρόντιζε μᾶλλον περὶ τῆς λάμπρότητος τῶν ἐορτῶν, αἵτινες ἐμελλον νὰ τελεσθῶσι διὰ τοὺς γάμους αὐτοῦ μετὰ τῆς Κλεοπτολέμου τοῦ Χελκιδέως θυγατρὸς, ἧς ἠράσθη πεντηκοντούτης ὢν, ὅθεν ἠτιθέεις ἐφυγεν εἰς τὴν Ἔβρον.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χάροπος ἐχειρίζον τὰ πράγματα τῆς Ἠπείρου οἱ περὶ τὸν Πισσαρώνιον Ἀντίνοα προκατέχοντες καὶ ταῖς ἡλικίαις καὶ ταῖς δόξαις. Χάροψ δὲ ὁ νεώτερος ἐπανελθὼν μετὰ τινα χρόνον ἐκ Ῥώμης εἰς τὴν οἰκίαν, μερᾶκιον ὢν μετέωρον τῇ φύσει καὶ πάσης πονηρίας ἐμπλεων, ἐλορῶν καὶ παρετρίβετο πρὸς τοὺς ἐπιφανεῖς ἀνδρας. Συστάντος δὲ τοῦ πολέμου τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὸν Περσία βασιλέα τῶν Μακεδόνων, οἱ προϋχόντες τῆς Ἠπείρου καὶ ἰδίως ὁ ἐκ τῆς Τέκμωνος Κέραλος φρόνιμος καὶ στάσιμος ἀνθρωπος συνεβούλευε δίκαια μὲν ποιεῖν τοῖς Ῥωμαίοις, ἀλλὰ τοὺς Ἠπειρώτας τελείαν οὐδετερότητα τηρεῖν. Ὁ δὲ κακόβουλος Χάροψ διέβλεπε τοὺς περὶ τὸν Κέραλον καὶ Ἀντίνοα ὡς φρονούντας τὰ τῶν Μακεδόνων· οἱ ἀνδρες οὗτοι περιφρόνουσι τὰς διαβολὰς ταύτας στηριζόμενοι εἰς τὴν οὐδετέραν διαγωγὴν τῶν ἰδόντες ὅμως, ὅτι ὅμοιαι διαβολαὶ τῶν περὶ τὸν Ῥωμαίων Δικίσκον ἐν Αἰτωλίᾳ ἐπιστεύθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐπρόσδεκτοι ἐγένοντο, ἰσχυρὰν δὲ νὰ προκαλέσωσι τὴν εἰς Ῥώμην ἀπαγωγὴν τῶν μὴ Ῥωμαίων Αἰτωλῶν, ἠναγκάσθησαν μὲν οὗτοι νὰ ἐκλέξωσι τὰ τῶν Μακεδόνων (3), οἱ δὲ λοιποὶ Ἠπειρώται ἐνέμενον εἰς τὴν οὐδετερότητα, ὡς κατωτέρω ἀποδειχθήσεται.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Περσέως ὑπὸ Παύλου τοῦ Αἰμιλίου καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας τῶν Μακεδόνων, ὁ ἀθλιος οὗτος Χάροψ μετὰ τοῦ ὀμόφρονος αὐτοῦ Νικίου καὶ μετὰ τῶν τὰ Ῥωμαίων φρονούντων Ἑλλήνων τῶν περὶ τὸν Καλλικράτην ἐκ τῆς Ἀχαΐας, τῶν περὶ τὸν Μνάσιππον ἐκ τῆς

Βοιωτίας καὶ λοιπῶν, συνέδραμον εἰς Μακεδονίαν συγχαρησόμενοι τοῖς στρατηγοῖς τῶν Ῥωμαίων (1). Ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἑπατος Παῦλος ὁ Αἰμιλίου διέταξε τὸν στρατηγὸν Ἀνίκιον ἵνα εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ ἀπάσας κυριεύσῃ τὰς πόλεις. Παρὰ λειμῆνων ὄντων τῶν τῆς Ἠπείρου πραγμάτων ἔνεκεν τῆς ἐλλείψεως πάσης ἐνόητος, καὶ τῶν κομματικῶν διενέξεων, ἐπόμενον ἦν νὰ ὑποταχθῶσιν ἀνευ ἀντιστάσεως πάσαι αἱ πόλεις. Μόνον αἱ Μολοσσικαὶ πόλεις Πισσαρών, Τέκμων, Ὀρρεῖον καὶ Φυλάκη παρέστησαν ἀντίστασιν τινα (2)· οἱ δὲ μεγάλοι ἀνδρες τῆς Ἠπείρου ὁ Ἀντίνοος καὶ Θεόδοτος ἐκ τῆς Πατταρώνος καὶ ὁ Κέραλος ἐκ τῆς Τέκμωνος, μὴ θελήσαντες νὰ ἐπιζήσωσιν εἰς τὴν δουλείαν τῆς πατρίδος τῶν, εἰσέβηλον ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀκμαϊότερων συμπολιτῶν τῶν εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν καὶ μαχόμενοι γενναίως ἀπέθανον, λέγει ὁ Πολύβιος (3)· μίγιστα δὲ ἐπαινεῖ αὐτοὺς ἀντιπαραθέτων πρὸς τοὺς Ῥοδίους τοὺς εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν εὑρεθέντας Δείωνα καὶ Πολυάρατον.

Ἡ Ῥώμη δὲν ἠρέσθη εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Ἠπείρου, ἀλλὰ διέταξε τὸν Αἰμίλιον (4) ἵνα καταστρέψῃ τὰς πόλεις καὶ ἐξανδραποδίσῃ τοὺς κατοίκους (5). Ὁ ἑπατος τῶν Ῥωμαίων μετὰ τῆς συνήθους πολιτικῆς δουλιότητος τῶν Ῥωμαίων ἀφῆρεσεν ἐκ τῶν πόλεων τὰς φρουράς, εἰπὼν ὅτι θέλει ἀφήσει τοὺς Ἠπειρώτας ἐλευθέρους ὡς καὶ τοὺς Μακεδόνας αὐτοὺς, καὶ ταῦτοχρόνως ἀνέτρεψεν ἐβδομήκοντα πόλεις τὰς πλείστας Μολοσσικὰς, δέκα καὶ πέντε μυριάδας ἀνθρώπων ἐξανδραποδίσας· τοσοῦτον δὲ πλῆθος λαφύρων ἔλαβον οἱ στρατιῶται, ὥστε εἰς ἕκαστον ἔλαχον διακόσια δηνάρια, εἰς ἕκαστον δὲ ἰππέα τετρακόσια, ἐκτὸς τῶν λοιπῶν σκευῶν, ὧν πωληθέντων διανεμήθη τὸ ἀντίτιμον αὐτοῖς.

Ἐφριζαν πάντες οἱ ἀνθρωποι εἰς τὸ βέβηρον καὶ στυγερόν τοῦτο ἀνεσιούργημα, λέγει ὁ Πλούταρχος· θαυμάζει δὲ καὶ ἀπορεῖ πῶς ὁ Αἰμιλίου ἐπραξε τοῦτο παρὰ τὴν φύσιν αὐτοῦ ἐπιεικῆ καὶ χρηστὴν οὖσαν (1)· ἀλλ' ὁ ἠθικώτατος καὶ ἀγαθώτατος Πλούταρχος δὲν ἐγνώριζεν ὅτι ἐν τῇ διπλωματικῇ βίβλῳ οὐδαμῶς ἀπαντῶνται αἱ λέξεις εὐγνωμοσύνη, φιλοφροσύνη, δικαιοσύνη, ἀλλὰ μόνον τὸ συμφέρον αἵματι ἐστὶ γεγραμμένον. Εἶχον βεβαίως οἱ Ῥωμαῖοι πολιτικὴν τινα πρακτικώτεραν, οἱ δὲ Ἕλληνας συνέχεον τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἐπιστήμην τοῦ κυβερνᾶν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῶν ἠθῶν, ὡς λέγει ὁ Denis ἐν τῷ βραβευθέντι πονήματι αὐτοῦ περὶ τῆς ἱστορίας τῶν θεωριῶν καὶ ἠθικῶν ἰδεῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

Συνάγεται τῶντι ἐκ τῶν ἱστορουμένων ὅτι οἱ

(1) Πολυβ. β. XXVII, κ. 13.

(2) Πολυβ. β. XX κ. 3.

(3) Πολυβ. β. XXVII, κ. 3.

(1) Ὁ αὐτὸς β. XXX, κ. 10.

(2) Titii Livii L. XLV, C. XXVI.

(3) Πολυβ. β. XXX, κ. 7.

(4) Titii Livii L. XLV, C. XXXIV.

(5) Ἰδ. ὅπου.

(6) Πλούτ. Παῦλος Αἰμιλίου.

Ῥωμαῖοι δὲν εἶχον εὐλογησὺν πρόφασιν, ἵνα ἐξενδραποδίσωσι δέκα πέντε μυριάδας Ἡπειρωτῶν μετὰ τὸσαύτης βαρβαρότητος. Ὅταν ὁ Περσέυς διὰ τῆς Ἡπείρου διελθὼν ἐνέβαλεν εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν, ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Ἄππιος ἠναγκάσθη νὰ ἄρῃ τὴν πολιορκίαν ἐκ τῆς Φανότης, ἐνθα ἐπολιόρκει τὸν στρατηγὸν τοῦ Περσέως Κλεύαν· συνεμάχεται μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τούτου ὁ Ἡπειρωτῆς Φιλόστρατος ἀλλ' ἐν σῶμα Χρόνιον καὶ ἄλλοι Ἡπειρωταὶ ἦσαν τεταγμένοι εἰς τοὺς Ῥωμαίους λεγεῶνας (1). Ὁσὺντως ὅταν ὁ Ἀντίνοιος καὶ Θεόδωτος, ὡς ἐβρέθη, εἰσέβαλον εἰς τοὺς προκοίτους τοῦ Ῥωμαίου στρατοῦ μαχόμενοι, ὁ νεανίας ἐκ τῶν προύχόντων τῆς Πισσαρῶνος ἑτερος Θεόδωτος ἠγόρευσεν εἰς τὸ πλῆθος ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἠνέφεξε τὰς πύλας τῆς πόλεως, ὥστε οὗτοι ἀκονιτὶ εἰσέβαλον ἐν αὐτῇ (2). Ὅταν τέλος πάντων οἱ τὰ τοῦ Περσέως φρονούντες ἐκ τῶν Μολοσσῶν Θεόδωτος καὶ Φιλόστρατος, πράξαντες πρᾶγμα ἀσεβὲς καὶ παράσπονδον, ἐγραψαν τῷ Περσεὶ νὰ ἐπισπεύσῃ νὰ συλλάβῃ τὸν ὑπατον τῶν Ῥωμαίων Ἀύλον τὸν Ὀστίλιον διαβαίνοντα διὰ τῆς Μολοσσίας καὶ διευθυνόμενον εἰς τὸ ἐν Θεσσαλίᾳ στρατόπεδον τῶν Ῥωμαίων, οἱ Μολοσσοὶ κατέλαβον τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀώου γέφυραν καὶ ἐμπόδισαν τὸν Περσέα νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Μολοσσίαν· παραγενόμενος δὲ εἰς τὴν Φανότην ὁ Ἀύλος κατέλυσε παρὰ Νέστορι τῷ Κροπίου, ὅστις τὸν ἠνάγκασε διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον νὰ μεταβῇ διὰ νυκτὸς εἰς γείτονα χώραν· ἐκείθεν δὲ ὁ ὑπατος τῶν Ῥωμαίων διὰ θαλάσσης μετέβη εἰς Ἀντίκυραν καὶ ἐντεύθεν εἰς Θεσσαλίαν (3).

Ἐκ τῶν εἰρημένων οὖν καὶ ἐκ τῆς ὀπωσοῦν ἐπιεικοῦς διαγωγῆς τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς Μακεδόνας συνάγεται ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ ὀλιγαρχία ἰδοῦσα τὴν εὐανδρίαν τῆς Ἡπείρου, καὶ τὴν ἀποτελεσθησομένην δύναμιν ἐάν ποτε ἤθελε τεθῆ αὐτῇ ὑπὸ ἑνα ἀρχηγόν, διέταξε τὴν ἐξανδραπόδισιν καὶ ἐρήμωσιν αὐτῆς, ὅπως εὐκολύνῃ τοὺς κατακτητικούς αὐτῆς σκοποὺς ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν.

Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν πασῶν σχεδὸν τῶν πόλεων τῆς Ἡπείρου φαίνεται ὅτι τὴν Φοινίκην, τὸν τόπον τῆς γεννήσεως τοῦ Χάρουπος, ἀφῆκαν οἱ Ῥωμαῖοι ἀβλαβῆ, οὐχὶ βεβαίως ἵνα σώσωσι τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα τοὺς ἀρήσωσιν ἔρμαιον τῆς πλεονεξίας τοῦ θηριωδιστάτου καὶ σκαιοτάτου ἀνθρώπου τούτου. Ἀποῦ τοὺς ἐπιζήσαντας ἐπιφανεῖς ἀνδρας τῆς Ἡπείρου ἀνέκρινεν ὁ Ἀντίνοιος, τοὺς μὲν ἀνήρρεσε τοὺς δὲ εἰς Ῥώμην ἀπήγαγεν, ἀφῆκε τὸν Χάρουπα κύριον ἵνα πράττῃ πᾶσαν ὠμότητα καὶ παρανομίαν. Ὅσος δὲ, λέγει ὁ Πολύβιος, οὐκ ἔστι τῶν δεινῶν, ὅποιον οὐκ ἐποίει τὰ μὲν δι' αὐτοῦ, τὰ δὲ διὰ τῶν φίλων· ὅπως δὲ σωθῶσιν ἠναγκάσθησαν καὶ ἀνθρωποὶ τίμιοι καὶ ἀπέχοντες πάσης ἀδικίας πρότερον

νὰ καταταχθῶσι μεταξὺ τοῦ φίλου του, καὶ οὕτως συνεπισχύειν καὶ κοινωνεῖν ταῖς ἑαυτοῦ ἀνομίαις. Ὁ Χάρουπος ἐρόνευε τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ἀναφανδὸν κατὰ τὴν ἀγορὰν, κατὰ τοὺς ἀγρούς, καὶ ἐν ταῖς ἰδίαις οἰκίαις, καὶ πάντων τὰς περιουσίας ἐσφετερίζετο· οὗτος μὲν ἐγύμνωνε τοὺς ἀνδρας, ἡ δὲ τῷ υἱῷ ὁμοιάζουσα μήτηρ αὐτοῦ Φιλότης τὰς γυναῖκας· ἔλεγε δὲ ὅτι ταῦτα πάντα κατέπραττε τῶν Ῥωμαίων συνευδοκούντων (1)· περὶ οὗ ποσῶς δὲν ἀμφισβάλλομεν.

Ἀποῦ ὁ Χάρουπος ἤρπατε πολλά, γυμνώσας τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, μετέβη μετὰ τῶν ὀπαδῶν του εἰς τὴν Ῥώμην, ἐλπίζων ὁ σκαιὸς ὅτι ἡ Σύγκλητος ἤθελεν ἐπισφραγίσαι τὰς ἀνομίας του· ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι πᾶν μέσον μετεχειρίζοντο πρὸς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν τῆς Ῥώμης, οὐχ ἤττον ὅμως καὶ τοὺς προδιδοντας τὴν πατρίδα των περιεφρόνουν. Ὁ Μάρκος ἀρχιερεὺς ὢν, καὶ πρῶτος τῆς Συγκλήτου, καὶ ὁ Λεύκιος ἐκώλυσαν τὸν Χάρουπα εἰς τὰς οἰκίας των εἰσιέναι· ὅθεν ἀναχωρήσας αὐτὸς ἐκ τῆς Ῥώμης, ἐγραψεν ὑπόμνημα πρὸς τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν ἀρμόζον, δικαιολογούμενος ὅτι μετὰ τῆς Ῥωμαίων γνώμης τὰ πάντα ἐνήργει· φθάσας δὲ εἰς Βοεντήσιον ἀπέθανεν. Καὶ συνέβη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καθαρισμὸν γενέσθαι τῆς Ἑλλάδος, λέγει ὁ Πολύβιος, τῶν ἀλιτηρίων αὐτῆς ἐκ τοῦ ζῆν μεθισταμένων (2).

ΛΕΥΚΙΟΣ ΠΑΛΛΗΣ.

(Ἐπεται τὸ τέλος.)

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ.

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἰδὲ φυλλάδ. 198.)

—ooo—

Ὁ Σχμουήλ, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀπαντήσεως, ἐξέσχισεν αὐτὴν ὀργισθεὶς καὶ εἰπὼν· — Πάλιν καυμῖα τρέλλα! Τὴν πῦρα ἀνδρα πλούσιον, νέον, εὐμορφον καὶ εὐθυμον, καὶ δὲν τὸν θέλει! Ἀφίνει τὸ κρέας καὶ ζητεῖ τὴν σκιάν. Ἄς κάμῃ ὅ,τι θέλει ἡ ἀνόητη· δὲν ἀνακατόνομαι πλέον εἰς τὰς ὑποθέσεις τις.

Ὁ δὲ Βουσσὺς, ἐννοήσας τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἐξαδέλφου του, ἐξεκαρδίζετο γελοῦν ὅτε ἀνεγίνωσκε τὴν ἐπιστολήν.

Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν, ἀποθέσας αὐτὴν εἰς τὸ χαρτοφυλάκιόν του, ἤναψε τὸ σιγάρον του. Ἰδοὺ δὲ τί ἐν τοσοῦτῳ συνέβη εἰς Νερεθόρακον. Ὁ λόρδος Ἀβερφοῦιλ, κόμης τοῦ Κιλκενῦ, πατρίκιος τῆς Σκωτίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας καὶ μέλλων διοικητῆς τοῦ Καναδά, κατεδέχθη νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν οἰκίαν πλουσίου τραπεζίτου, ὅπου ἐμελλε νὰ παρευρεθῇ καὶ ἡ ὠρχία Κόρα. Εἰς ἐκ τῶν ὑπηρετῶν του, μαῦρος, ἐπροττάχθη ν' ἀποκρίνεται εἰς ἄλλας τὰς ἐρω-

(1) Titii Livii L. XLIII. C. XXIII.

(2) Ὁ αὐτὸς L. XLV. C. XXVI.

(3) Πολυβ. β. XXVII K. 41. Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Πολυβίου ἐξάγεται ἐπίσης εἰς τὴν Φανότην ἐκεῖτο ἐν τῇ μεσογειῳ.

(1) Πολυβ. β. XXXII, K. 21, 22.

(2) Αὐτόθι.